

ŠTEV. 9-10.

LETO I.

ZBORNIK SVEČENIKOV SV. PAVLA

IZDAJATELJ IN ODGOVORNI UREDNIK
:: **FRANC BRATUŽ** ::

S SODELOVANJEM DRUGIH DUHOVNIKOV UREJUJE
:: : : **IVAN REJEC** : : : :

TISKA „NARODNA TISKARNA“

:: V GORICI — 1920. ::

Asceza in pasterala.

Ob letu.

1.

Na sveti večer zapisujem te misli.

Vse dni adventa je Cerkev užigala hrepeneje po Odrešeniku, ki pride, in po dobrotah, ki jih prinese. Besede prerokov in vsa tipična zgodovina stare zaveze je v službi adventne liturgije, pripravljajoče pot Gospodu — v krščanska srca. »Rösitate ga nebésa od zgoraj in oblaki dežite Pravičnega. Odpri se zemlja in rodi Zveličarja! — Blagoslovil si, Gospod, svojo zemljo: odvrnil si od človeštva suženjstvo«. (Missa Rorate).

Na sveti večer končno vzklikne Cerkev: »Gospod mi je rekel: Moj sin si ti, danes sem te rodil«. Tako izpovedujemo vero v Njega, ki se večno rodi iz Očeta, a se je v času porodil iz Device za zveličanje sveta. Ipak se v slavospjev hveležne vere takoj pomeša disharmonija uporne nevere: »Zakaj hrume narodi in si ljudstva vmišljajo prazne reči?«. Kristus je od rojstva do smrti na križu poleg vdane vere povsod nahajal tudi sovražno nevero, in te še več. Enako se godi njegovi Cerkvi. Od začetka do danes se je dvigal zoper njo oblasten hrum in šum nevere in tako bo do konca. A s kakšnim razlogom se upravičuje nevera od Pilata in Celza do veljakov in učenjakov naših dni? Sè sv. Duhom je v skladu pričanje 2000-letne zgodovine: **vmišljajo si prazne reči!** Kakor fantomi so vstajale na obzorju zgodovine tekom vekov menjajoče se oblike nevere, visoko dvigane in podžigane po sovražnikih sv. Cerkve, a so padale ena za drugo v grob onemoglosti in pozabe, toda »Kristus je isti včeraj in danes in na veke«.

Taisto vero in zaupanje v Kristusovo zmago, ki je tudi naša, izreka graduale polnočnice: »S teboj je gospostvo na dan tvoje moči v sijaju svetnikov; rodil sem te pred zgodnjo danico. — (David:) Rekel je Gospod mojemu Gospodu: Sedi na mojo desnico, dokler ne položim sovražnikov tvojih v podnožje tvojih nog«. Mnogo sovražnikov je svet videl vstajati zoper Kristusa, a vsi so mu onemogli padli pod noge. Ni bil še »Gospodov dan« — dan vesoljne sodbe, in vendar je že njegov triumf neskončen.

Svečeniki Kristusovi — odbrana njegova armada! Naj nas ne plaši niti ne mami hrup nevere

današnjih dni! Mogočni so in modri, ki hrume in se vzpenjajo — a tudi danes kakor vselej »si vmišljajo prazne reči.« Bore svečenik, ki bi pustil Resnico in Življenje ter hvatal »inania« — prazne reči!

Le velikemu in trdemu boju more slediti veliko zmagoslavje. V to nas vabi sv. Duš z berilom božične maše: »Prikazala se je milost Boga, našega Zveličarja Sina božjega: da nas uči. In komu sv. Pavel to piše? — Svečeniku (skoču) Titu. Za vse kritjane so betlehemske jaslice z božjim Detetom visoka šola popolnosti, posebe za svečenike, ki moramo biti Kristusu najbližji kot njegovi namestniki, dediči njegove naloge, dà, v nekih trenutkih naravnost nosilci njegove Osèbe.

In kaj nas uče jaslice? »... da se odpovejmo hudobiji in posvetnim željam ter trezno, pravično in bogaboječe živimo na tem svetu«. — Ne besede, ampak ves dogodek je nauk, govorec o žrtvi in odpovedi. »Ipsa infantilia membra clamant — sami detečji udje kličejo«, razlaga sv. Bernard (de Nativ.).

Vero in čednost smo dolžni Gospodu Jezusu Kristusu, a dolžni smo ji tudi krščanskemu narodu. Marsikaj danes v brezprimerni zmedii in bedi narod pričakuje od nas. Mnogovrstne naloge terjajo rešitev v politiki, v gospodarstvu, v področju ljudske prosvete in kličejo k sodelovanju. Zgodovina bo kdaj tehtala, koliko smo svečeniki prispievali k tem narodnim dobrinam. A vse drugo, kar bi mogli dati, je nič v primeri z vero in **čednostjo**, ki smo ji narodu dolžni. Z njima smo luč sveta in sol zemlje, brez njiju — odpadniki. In čim hujše je nravno razsulo krog nas, tem nujnejša za občno blaginjo je naša stalnost v veri in čednosti.

Specifična svečnikova čednost je čistost v celibatu. Ne bom tu celibata utemeljeval, a na to smem spomniti, da iz jaslic v Betlehemu kakor s križa na Golgoti sije luč v razjasnitev te zapovedi. Kristusovo življenje je žrtev, svečnikovo življenje tudi žrtev. Celibat, ki zajema svečnikovo življenje od posvetitve do groba, je osnovni izraz te žrtve. Svečnikovo telo je s celibatom položeno na oltar Kristusovih koristi, na oltar svobode sv. Cerkve, na oltar svetosti službe za

zveličanje duš. Zato pa svečenika vsa služba tako prečudno tesno družijo z najsvetejšo žrtvijo, z euharističnim Kristusom, katerega daruje vsak dan.

Ne bom tu odgovarjal ugovorom. Končno odločuje cerkvena postava. A njena smotrenost je tako očitna in skladnost z duhom Kristusovim tako vsestranska, da se zdi naravna posledica in dopolnilo svetopisemske podobe svečeništva.

Celó svečeniška vera in čednost je danes v veliki in trdi poskušnji, ko je naokrog splošen nered in zmeda pojmov. A kolika nesreča za narod vsak padec svečeniškov!

Vera in čednost je božja milost. Vendar pa se nadnaravni red običajno oslanja na ugodne naravne pogoje. Zato z nadnaravnega pogleda na naš svečeniški poklic štejem »Zboru« v veliko zaslugo, da je poživil konference *Zajednice prsv*, Srca ter jih dvignil, kakor pričajo poročila, na resnobno višino. Večinoma se konference tako vrše, da resnično goje in obnavljajo svečeniško zavest članov, razsvetljujejo in krepčajo in tuči — kar vedno treba — očiščujejo.

Sobratje! V luči božičnega dogodka: pred obličjem malega Jezusa, ki se kakor velikan pravi, v polni življenjski, polni bojev in žrtev — v tej luči ocenimo svoj poklic in v zvezi z njim pomen naših konferenc. Varstvo in popolnjevanje poklica mora biti njih najvišji namen. Vsled tega zaslužijo največjo hvalo in posnemanje tiste konference, ki so si izbrale spiritalne, otvarjajo sestanke z duhovnimi nagovori in imajo na vspehu spoved članov. Ko bo vse jugoslovensko svečeništvo Primorja organizirano v takem okvirju, bo nas vseh poklic tako čvrsto zasidran, da bo nesrečen odpad izgubljenih posameznikov skoro nemogoč. In ta zvestoba svečeniškov brez izjeme bo za narod največja sreča.

2.

»Et Verbum caro factum est« je najbolj jedrnat izraz božične skrivnosti. Ko pa se nam objavlja Sin božji v človeški podobi, sv. Cerkev z vso zgovornostjo, zajeto iz prerokov, evangelistov in učnikov, vztrajno oznanja njegovo božanstvo. Le pazljivo razmotri liturgijo in brevir božičnih praznikov: kakor v učbeniku dogmatike so umno nanizane najbolj sijajne priče za božje sinovstvo Njega, ki nam ga je v času Devica porodila. A liturgična beseda učinkuje nad vsako dogmatično razpravo, ker oblači nauk z močjo retorike in milino poezije, kakor jim dobiva izraza edino sv. Cerkev v neizcrpno plodovitem zakladu besede božje.

In pred učlovečeno Besedo privablja sv. Cerkev prve zastopnike človeštva, da v molitvi

pred njo poklekujajo: Marija in Jožei, pastirji in modri z jutrne dežele. — Mogočen klic vsemu krščanstvu, posebe svečeniškom: Venite, adoremus!

Sv. Cerkev se je v molitvi rodila in od molitve živi. Skrivnosti božiča, velike noči, binkošti so vse potopljene v molitev.

Sobratje! Ko v božičnem svitu zrem na smotre »Zbora«, me obhaja slutnja pomena molitve. Obnoviti sebe in narod v duhu betlehemskega Deteta — zmagati nad materializmom naših dni — s čim, če ne z molitvijo?

Z velikim zanimanjem sem preučeval prizadevanje francoskih katolikov za preporod lastnega naroda. Saj so uprav nesrečni Francozi prvi od katoliških narodov okusili grenki sad razkristjanjenja, s katerim, se zdi, da niti drugim ne bo prizaneseno: a oni so tudi prvi začeli s tako temeljito obnovo, kakršne drugod ne najdemo. Ta obnova temelji na iskreno verni molitvi in pobožnosti. Moli zlasti inteligenca, pred vsemi svečeništvo redovno in svetno. Molitev ima prvenstvo v vsej francoski katoliški organizaciji. Montmartre je najodličnejši simbol te narodne molitve. O tem, kako v organizaciji in javnem delu poštevaljo molitev, primeri življenjepisa Filiberta Vrau-ta, zlasti njegovo prizadevanje za nočno čaščenje prsv. Reš. Telesa. 1)

Češki narod je danes v podobni verski dekadenci kakor svoj čas francoski. Katoliški akademiki v Pragi izdajajo glasilo »Život«, ki diha izreden verski zanos. Tam sem čital na str. 22. tega letnika: »Kaj nam manjka? — Eno nam manjka: milost. Povsod, koder sem bil, videl sem trda srca, ki potrebujejo, da bi se omečila. Treba nam milosti, ki se dobiva z molitvijo. Mi na Češkem ne umemo moliti in malo prosimo. Genljivo je čitati, kako na Montmartru v Parizu, kjer je cerkev posvečena najsv. Srcu Gospodovemu, noč in dan adorirajo možje in žene pred Najsvetejšim, goreče in zaupno proseč za Francijo. Naš češki človek tega ne zna. On le govori, manj dela in manjka mu blagoslov božji. Pri nas se smejemo temu vrelcu Nadnaravnega, ki namaka njivo življenja, povsod pronica, vse očiščuje. Naš duhovnik, naš laik, naš redovnik: vsi bi se morali zato pit v premišljevanje in moliti. Treba za mnogo zadostiti. Pri nas ginejo verske družbe, ki so expiatores, a mesto njih se preveč časa obrača v zabavo in pod. Ključem zopet: treba nam molitve,

1) M. Vanino, Filibert Vrau. Zagreb 1916.

Odtod se razlagajo pojavi, da je na Francoskem tako vsestransko razvito karitativno delo v strogo krščanskih oblikah, da so tako pogosti poklici svečeniški, rodovniški, misijonski...

goreče, pobožne molitve in tedaj pride milost nad nas. Naše ljudstvo ne pozna bistva sv. maše, ne pozna in ne rabi studenca milosti, euharistije... Zaničujejo se ženski redovi, kateri noč in dan molijo za tiste, ki ne molijo, a ti redovi so pred Vsemogočnim morda edina naša obrana. Smo ljudje dneva, kateri ne razumejo Večnosti in kateri se je bojé.

Tako verni češki akademik, ljubeč narod svoj z razsvetljeno krščansko ljubeznijo.

Sobratje! V luči božičnih praznikov obrnimo to resnico na usodo nesrečnega jugoslovanskega naroda. Storimo mu največje dobro: molimo zanj in začutili bomo blagoslov božji.

Zopet vrše konference znamenito apostolsko delo, ko nas spodbujajo k molitvi ter jo organizirajo. Z nobenim izgovorom — niti ne z malenkostno-narodnimi oziri — se ne odtegujmo družbi adoratorjev. Naj se pogosto ponavljajo na sestankih pravila Zajednice prsv. Srca, ki spodbujajo k vsakdanji meditaciji, zakaj tako ponavljanje je zdravilo naši slabosti in omahljivosti. Najbolj pa skrbimo, da bomo vedno čisti in pobožni opravljali najsvetejšo daritev, in kadar stopimo k oltarju, nesimo s sabo v srcu tja naš »Zbor« in vso domovino...

Ako »Zbornik« prodre v kakšen samostan, posebno ženski, tam posebno želi poklicati na pomoč molivce in molivke, ki jim je tako odlično, svet ohranjujoče opravilo: spravna molitev...

3.

Pri jaslicah — kakor pod križem — spoznamo pomen žrtve: po žrtvi sprava, po žrtvi odrešenje in zveličanje. Temeljna zveličalna žrtev je Kristus sam. A od njega in z njim v zvezi dobivajo pravno moč tudi človeške žrtve. In zlasti v tem vabi Jagnje božje za seboj, kliče — k podobnosti. Sloveč je v tem nauk sv. Pavla, ki naravnost pravi, da trpeči kristjan dopolnjuje trpljenje Kristusovo. »Adimpleo ea, quae desunt passionum Christi« (Col. 1, 24). A tisti, ki so mu podobni v žrtvi, mu bodo tudi v slavi. Ta globlji pomen ima pač tudi božična secreta, ki je ni mogoče slovenski tako veličastno posneti kakor zveni latinski:

»Accepta tibi sit, Domine quaesumus, hodiernae festivitatis oblatio: ut, tua gratia largiente, per haec sacrosancta commercia, in illius inveniamur forma, in quo tecum est nostra substantia«.

Zanašajoč se na ta zakon žrtve, ki tajno vlada po volji božji v človeštvu, zaupam na božji blagoslov idealom, za katere delamo, zakaj mnogi, mnogi naši sobratje so zanje tako mnogo — ali celo vse žrtvovali. Čitaj v »Zborniku« dolge vrste imen preganjanih in trpinčenih sobratov, prištel mnogih drugih pomanjkanje, in zaveš se, da po zakonu žrtve ta »imponderabilia« ne morejo iti v izgubo. Saj čuva nad vsemi večna Dobrota, ki po zaslugi trpečih deli milost vsemu občestvu svetih.

A ne poslovimo se od premišljevanja božjega Deteta v jaslicah, ne da bi se ob njem spominili — ljubezni do trpečih sobratov. Nismo vsi enako v stiski. Dobro vem, da nekateri na tihem pomagajo sobratom. Da le vsi tako storimo, kateri kaj moremo! »Non times, ut de praesepio vagiat infans?« opominja sv. Hieronim dijakona Sabina. — Ali se ne bojiš užaliti Jagnjeta božjega, če bi ne bil dovolj usmiljen? Če bi kdo želel za pripravno dobrotelost do sobratov kakoga migljaja, mu za Goriško rad ustreže sobrat starosta, dekan v Komnu, za Istro pa sobrat kanonik Orlandini v Poreču.

Tudi svečenik le s kosom svejega bitja sega v nadnaravo in večnost, a z drugim delom, ki je telo, je vkopan v to zemljo in mora od nje živeti. Tudi gledé skrbi za časno preskrbo svečenikov ima »Zbor« naloge in osnutke, ki, žal, v minulem letu niso mogli čez prve poskuse. Zaupamo, da nam bo že izkušnja prvega leta pomogla k boljšim uspehom v bodočnosti. A tudi v tem ni soditi »Zbora« zgolj po podatkih, ki stoje v listu, zakaj vsega ne kaže v list devati. Zato treba tudi nekaj tihega zaupanja v prizadevanje starešinstva.

Sobratje! Na božično osmino začne novo leto. Stopimo vanje z božičnimi mislimi in čustvi, brez strahu pred praznimi vmišljavami sveta, a presunjeni z zveličalnim strahom božjim in z vodilom vere, upanja, ljubezni.

J. Rejec.

Nazaj v euharistični raj.

Andrej Furlan.

Češčenje presv. Rešnjega Telesa je nujna posledica vere in ljubezni do evharističnega Jezusa. Adoracija je, bi rekel skoraj, vtelešena ljubezen do Jezusa. Če je Sin božji tako ljubil svet, da je to svojo ljubezen, oblekel v človeško naravo, moramo tudi mi našo vero in ljubezen do Jezusa obleči v adoracijo najsv. zakramenta. Duhovnik, ki »in spiritu et veritate« ne adorira presv. evharistije, je nezmislno bitje, je potvara duhovnika, je le stroj, ki mehanično opravlja bogoslužna opravila, je prava karikatura! Verniki ne morejo verovati, ne morejo zaupati takemu duhovniku. Duhovnik, ki ljubi vernike, jim mora ravno v adoraciji dajati lep zgled. »Simon, si diligis me, pasce oves meas exemplo adorationis!« bi mogel Kristus ponoviti vsakemu duhovniku. Zato so skoro vsi ugovori proti tedenskim uram češčenja zelo malenkostni, zelo poniževalni za naš vzvišeni duhovski poklic, poniževalni za Zveličarja samega. Hudo mi je, da moram take ugovore omenjati in nanje tudi odgovarjati. Vendar se čutim v to primoran, ker se ipak sementertja slišijo in ponavljajo. Najvažnejši ugovori bi bili: 1) Čemu celo uro adorirati? 2) Kaj naj počnem celo uro? 3) Kje naj dobim čas za to? 4) Čemu kontrola s pošiljanjem mesečnih izkazov o adoraciji? ...

I. Zakaj cela ura adoracije?

Ali bi ne zadostovala ena četrt ure, največ pol ure, in to zelo pristrčno in preišljeno? Seveda je to zelo dobro in koristno. Toda po 1/4 ure bi bilo umestno vsak dan adorirati. Enkrat na teden pa je vendar le pravično, da žrtvujemo celo uro za klanjanje. Zakaj? 1) Ker smemo trditi, da je sam Gospod Jezus izrazil željo, da bi čuli eno uro pri njem, v tugopolnih besedah na Oljski gori: »Una hora non potuistis vigilare mecum?«

2) Ena ura je neka popolna enota časa, ki jo zelo vpoštevamo in rabimo v javnem in zasebnem življenju. Po eno uro traja navadno šolski pouk v enem predmetu; eno uro trajalo instrukcije; eno uro javna služba božja zjutraj in popoldne.

3) Iz lastne skušnje vemo, da je cela ura za učence precejšnja žrtev. Učencu se zdi ura daljša, kot učitelju, vendar kot katehetje zahtevamo vstrajno pazljivost od učencev celo uro. Tudi za vernike je ena ura službe božje večja žrtev, kot za duhovnika, ki jo opravlja, ker duhovniku bolj hitro poteka čas radi različnih opravil pri službi, verniki pa morajo stati pri miru, kar je jako mučno ob veliki vročini ali velikem mrazu. Navzlec

temu zahtevamo od vernikov, da ostanejo ob nedeljah in praznikih pri celi dopoldanski službi božji. Lepo in umestno je, če naložimo tudi sebi podobno žrtev; da ostanemo celo uro pri nogah Jezusovih. Seveda preradi pozabljamo, da smo alter ego Christi; da moramo ravno mi duhovniki najbolj posnemati Kristusa v požrtovalnosti, onega Kristusa, ki je cele noči premolil, ki se je pogostoma odtegoval apostolom in množicam, da je mogel v samoti svojemu Očetu izražati srčna čustva! Bojim se, da bi marsikateremu duhovniku veljalo očitane Jezusovo farizejem, da nalagajo bremena vernikom, sami pa jih niti s prstom ne zganejo.

II) Kaj naj pa delam celo uro?

Če navadni vernik tako vpraša z ozirom na nedeljsko službo božjo, transeat; če pa duhovniku uide tako vprašanje, je res neumljivo. Rahlo očitane Nikodemu: »Tu es magister in Israel et haec nescis?« bi zaslužil vsak duhovnik, ki poprašuje, kaj naj dela celo uro.

1) Vsakdanja meditacija, temeljito opravljena, na presv. evharistijo aplicirana, je predmet, ki ti absorbira celo uro, tako da niti ne opaziš, kedaj ti je ura potekla. Sicer pa je že mnogo primernih knjig, ki imajo izdelane evharistične meditacije; vsak evharistični mesečnik ima skoro redno po eno takih meditacij v vsakem zvezku.

2) Poglavje iz sv. pisma, zlasti iz sv. evangelija, ti podaja krasno tvarino za preišljevanje pred tabernakljem. Tukaj spoznavaš čudovito zvezo, ki se nahaja inter Verbum Dei scriptum et Verbum Dei incarnatum.

3) Nedeljska pridiga je zelo hvaležna tvarina za preišljevanje; pred tabernakljem se bo vnel v tvojem srcu tisti sv. ogenj navdušenja in gorečnosti, ki ga boš potem z gorečo besedo vžgal v srcih vernikov.

4) Izpraševanje vesti, kako si preživel svoje duhovniško življenje od nove maše dosečaj, ti zadostuje za več ur češčenja. Tak pregled je res najbolj umesten v cerkvi, ki je bila glavno torišče tvojih najpogostnejših napak. Oltar ti živo predočuje neštevilne defectus in celebratione missae, da pazljivo prebereš odlomek o defectibus Missae in tako zelo uspešno opraviš dotično uro češčenja.

Prejšljevanje globoke skrivnosti presv. evharistije odpre bolj na stežaj tudi naše telesne

oči, da v svitu sv. hostije vidimo vsak prašek na oltarju, na svečnikih, na tabernaklju; nam odpre nosnice, da čutimo neprijetni duh usmrajene vode v vazah ovelih cvetlic. *Immediatus fructus adorationis* bo gotovo ta, če hitro po končani uri vzamemo metlo in cunjo, da pometemo pred oltarjem smeti in obrišemo prah in prenovimo vodo v vazah ali odnesemo ovele cvetlice. — Pri uri češčenja imaš priliko gledati na vse nepopolnosti v stavbi pri cerkvi, oltarjih, tabernaklju in vseh drugih cerkvenih predmetih; tu te zapeče vsak nedostatek in te začne »razjedati« *zelus domus Domini* in začneš tuhtati načine, kako bi polagoma olepšal bivališče evharističnemu kralju in prijatelju.

5) Če pa kedaj nisi razpoložen za dolgo temeljito premišljevanje pri uri češčenja, tedaj si pa pomagaj z raznimi molitvami na čast presv. R. Teslu, ki jih najdeš po raznih molitvenikih, zlasti v Walserju. Rožnega venca in pa enih litanij, mislim, da ne opusti skoro noben duhovnik adorator pri uri češčenja. Saj po pol uri dobre evharistične meditacije gre kar od srca molitev sv. rožnega venca. Ker je še z vsako uro češčenja združena pravica popolnega odpustka, naj nihče ne pozabi opraviti molitve po namenu sv. očeta in potem obrniti odpustek za se ali duše v vicah. Zelò priporočljivo je pred uro si postaviti poseben namen, po katerem se bo opravila ura češčenja.

6) **Kaj pa z brevirkem?** Vem, da bi velika večina duhovnikov opravljala tedensko uro češčenja, če bi smeli med uro opraviti brevir. — Toda tedenska ura je posebna žrtev, ki jo sprejme duhovnik iz ljubezni do svojega Učenika, zato ne gre vplesti v to uro tako molitev, ki spada v vsakodnevno dolžnost duhovnikovo. Za to po pravih udruženja sme le tisti duhovnik opraviti

brevir med uro češčenja, ki je ves dan zaposlen, n. pr. v času, ko ima šolo in mora otroke še posebe pripravljati na sv. zakramente. Kdor pa ima cele popoldneve proste šole in urada, tak najde čas za uro češčenja posebe in za brevir posebe. Seveda, kdor opravlja več ur češčenja na teden, sme pri odvišnih urah opravljati brevir in tako uro tudi vpisati v mesečni izkaz.

III. Kedaj pa naj opravim uro češčenja?

Zmiraj me lahko pokličejo za eno in drugo zadevo. Tako toži marsikateri dober in goreč duhovnik. V velikih mestih je res velik križ v tej stvari; če le pokažeš glavo v zakristijo ali presbiterij, te že lovi cerkovnik, ki se mu ne ljubi klicati duhovnika-tednarja. V takem položaju je najumestniše, če se tovariši kolegi in adoratorji domenijo, da bodo eden drugega nadomestovali ob uri češčenja. Na deželi je pa stvar enostavna. Župnik in kaplan, če sta oba adoratorja, se kar na lahko dogovorita v tem oziru. Kjer je pa duhovnik sam, si uredi svoje delovanje tako, kakor je bolj primerno, in najde čas za tedensko adoracijo. — Prav je, če verniki vedo, da njihov dušni pastir moli sam o posebnih časih presv. R. Telo. »Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui est in caelis«.

Če ti ne najdeš duhovnika-tovariša nikdar z brevirjem v roki, si napraviš nehoté uničujočo sodbo o njegovem poklicu; tako si vernó ljudstvo napravi žalostno sodbo o duhovniku, ki ga nikdar, niti pred sv. mašo in po sv. maši, ne vidi v privatni pobožnosti pred najsv. zakramentom.

Zato je prav, ako duhovnik združi uro češčenja s popoldansko ali večerno službo božjo in dokonča uro s privatno pobožnostjo...

O modernem družinskem problemu.

(Po govoru, ki ga je imel na nekem katoliškem shodu rektor Mäder iz Bazla.

Das neue Reich III. 5. str. 95 a).

Priobčuje Alfons Brbuč.

Odločitev za daljno bodočnost ne bo padla na cesti (z demonstracijami), ne v delavnici in ne v zbornici, marveč v družini. Morali se bomo umakniti za domače ognjišče kot zadnjo trdnjavo, da potem od tam zopet osvojimo svet.

Napad današnje revolucije na družino je znak, da je ta revolucija najbolj radikalna in najbolj nevarna. Potem ko je liberalizem s svojimi nesrečnimi postavami o zakonu izpodkopal temelje družine, skuša socialna revolucija napraviti zadnji napad. Dne 18. jan. 1919 se je izrazil »Rdeči prapor« *takole: Družinska vzgoja je podedovano zlo. Dru-*

žina je sovražna družbi. Otroke in mlade ljudi je treba ločiti od družine. 14. avg. 1920 je pisal na Dunaju židovskoboljševiški »Abend«: Družina šibi proletarsko moč, s katero naj bi se dosegla prostost. Socialna vzgoja je temeljni kamen komunizma.

Družina je temeljni kamen katoličanstva in reda. Ni važnejšega vprašanja za cerkev in državo kakor je družinsko vprašanje. Po mnenju nekega velikega državnika bi morali vsi politični traktati začeti z razmotrivanjem o družini. Politična in socialna vprašanja spadajo v primeri z

boji o ustavni podlagi družine šele v drugo vrsto in se rešijo prav šele potem, ko je bilo prav rešeno družinsko vprašanje. Družina se opomore z zopetno vpostavitvijo očetovske monarhije. Družina postani zopet kraljestvo in oče zopet kralj, in sicer kralj v moraličnem, socialnem in gospodarskem pomenu.

Oče je kralj, in sicer po božji milosti, s prvim kraljestvom, krälj v popolnem pomenu besede. Na prvih straneh sv. pisma se nahaja njegovo vpostavilno pismo. Oče je tisti, ki govori in ukazuje, žena in otroci so, ki poslušajo in ubogajo. Oče je postavodajalec, oče je v svojem krogu najvišja upravna oblast, oče je sodnik, policaj, v potrebi vojak, oče je minister za uk in vzgojo, z eno besedo: oče je vlada. Oče je kralj, katerega ni mogoče odstáviti, njegova oblast temelji v Bogu in naravi.

Kraljevanje očetovo je neodvisno od državne oblike. Velja ravnokot v ljudovladi kakor v monarhiji, v času splošne volilne pravice kakor v času patriarhov. Ker je oče vedno in povsod oče, zato tudi vedno in povsod kralj.

Cerkev je vedno nastopala proti tiranski samovoljnosti očetovske oblasti in je vedno povdarjala, da je družinski poglavar za svoje kraljevanje odgovoren Bogu. Na drugi strani je pa krščanstvo vedno branilo od Boga podeljeno očetovsko avtoriteto. Govori se vedno le o tem, zakaj vse se mora žena zahvaliti krščanstvu. Mož mu mora biti nič manj hvaležen. Oče je bil v katoliškem srednjem veku skoroda posvečena oseba, namestnik božji. S tem, da se je izgubljal pravi pojem o avtoriteti, se je tudi manjšalo čišlanje očetovskega dostojanstva v družabnem življenju. Bivši protestanski pastor Hasert je — potem ko se je vrnil v cerkev — večkrat govoril: Luther je vničil očetovstvo! Menil je tole: Boj proti duhovnemu očetovstvu papeštva in duhovništva je omajal tudi naravno očetovstvo do temelja. Mi hočemo vedno braniti prvenstvo moža; niti nasproti gotovemu modernemu nekatoliškemu ženskemu gibanju nočemo zatajiti svetopisemskega dokumenta o primatu očetovemu, ki je posvečen po tradiciji 6 tisoč let. — Povdarjamo postavo starega kakor tudi novega testamenta, torej večno moderno postavo: Mož je glava. Družina je monarhija! Drugega temelja ne more nihče postaviti, kakor onega, ki je postavljen.

Naravnopravno božjo resnico očetovske suverenitete v malem kraljestvu družine povdarjamo z isto energijo proti moderni državi. K bistvu suverenitete spada, da se ne vtika nobena tuja vlada v okrožje lastnega ji prava. To suverensko pravo obstoja, če gospoduje kaka vlada samo čez

100 m² površine in ima le 5 podanikov, mej tem ko druga razpolaga s 100 milijoni državljanov. — Pravo ostane pravo tudi nasproti močnejšemu. Vladavine narodov so mlajše od vladavine v družini, ker so narodi mlajši od družin. Politično kraljestvo je postalo počasi naravnim potom iz kraljestva očetovskega. Država ima le to, kar ji je dala družina oziroma vse družine. Naloga države je ohranitev družin, ker je država le družba družin, kakor je družina družba poedincev. Družina, ki obstoja iz ljudi in premoženja, oddaja državi del ljudi in premoženja, da tista s tem varuje obstoj družin. Če zahteva država preveč, uničuje družino. Če daje družina premalo, škodi državi. Oboje gre po zlu: država z razsulom družine, družina radi šibkosti držav. Vgotovitev odstotka ljudi in premoženja, katerega ima oddati družina državi, je ona važna zadeva države in družine, katera lahko postane vzrok revolucije za eno in vzrok razsula za drugo. Država, ki odjema družini preveč ljudi in premoženja, je zapravljivec, ki trati svoje kapitale.

To je politični smrtni greh liberalizma in socializma. Liberalci in socialisti ne bodo nikoli razumeli umetnosti vladanja, ker kratijo družini njeno pravo, jo izmozgujejo in jo spravijo pod varuštvo. Oče je dandanes suženj in berač. Živi od drobtinic, ki padajo z mize birokratov. V imenu državnega absolutizma mu je bilo odvzeto najvažnejše poverjeništvu, namreč šolstvo. S silo, ki sloni na postavi, se iztira otrok za 8 let iz družine v državno prisilno šolo, ne da bi se zato vprašala oče in mati. Državna prisilna šola je atentat na avtoriteto staršev, ki jim je po naravnih zakonih zajamčena. Po naravnem pravu je družina šola, oče učitelj, mati učiteljica. V tem obstoja prva in najstarejša šolska postava, ki ne more izgubiti svoje moči po nobeni drugi postavi, in se izpopolnjuje v nadnaravnem šolskem zakonu Mt 28, 19: »Pojdite in učite vse narode«. Kdor hoče učiti otroke, mora imeti učni patent podpisan od družine in cerkve. Državni ne zadostuje. Država naj brani pravo otrok do potrebnega nauka, a država ni učitelj. Zahtevamo od moderne države, da vrne družini pravico, ki ji jo je vzela. Zahtevamo svobodno katoliško šolo. Šola bodočnosti se kliče družinska šola in farna šola. Proč s kosarnsko šolo. Oče naj postane v svojem malem kraljestvu zopet učenik svojih otrok. Vpeljimo torej zopet duhovno družinsko monarhijo, ki je bila vničena po državnem absolutizmu.

Oče naj bo kralj tudi v gospodarskem pogledu. Današnji proletarec je osamljen, je v domovini brezdomovinec. Moderni proletarec je mogoč le na razsulu družine. Socialno vprašanje je nastalo šele potem, ko je gospodarski liberalizem uničil ekonomsko samostalnost milijonov obrtni-

kov, malih trgovcev, malih kmetov in jih napravil sužnje tovaren. Cesta je postala revolucionarna šele tedaj, ko ni bila več družina središče, kjer so skupno delali, skupno jeli, skupno stanovali in živeli. Dobe so izjeme a pravilo je, da kralj živi v svojem kraljestvu in da ostane glava združena z udi. Gospodarski sistem, ki prisili skoro vse očete, da si služijo kruh proč od svoje družine, se mora obsoditi kot pesocialen. Prava socialna politika reformira družino, je protikapitalistična, trpi veleobrate le kot izjemo. Njen gospodarski

ideal je mali obrat. Ona vrne očeta zopet družini. Središče socialnega vprašanja je družinsko vprašanje, boj za 4. in 7. zapoved, za družinsko avtoriteto in premoženje proti kapitalizmu in socializaciji.

V vesoljnem potopu zmede in nereda ne bo poplavljen cerkev, ona ostane na vrhu in ž njo zastava obnovitve človeštva — krščanska družina. Ne politiki, pač pa očetje nas bodo rešili, moške velikih pravic in velikih dolžnosti.

Nekaj misli o potrebi zadružništva v slovenski Benečiji.

Podan na sestanku Zajednice presv. Srca Jez. v Štanjelu, dne 15. novembra 1920.

Referent: sobrat Karol Oblak, kurat v Gorjanskem.

Ni prišlo sicer popolnoma iznenada, ali vendar nam je bilo kljub temu nekam tesno pri srcu, ko smo pred par dnevi čuli novico, da smo definitivno priklopljeni k Italiji. Navzlic vsemu zadržanju zaveznitva in prijateljstva smo tedaj — v prvi vrsti Slovenci in Hrvatje —

vizem, komunizem, ter izmučenim ljudskim slojem obljublajo take čase, v katerih ne bo ne vojska, ne krivic, ne nasilja.

Do tu naj bi še bilo; kajti po vsaki večji vojni so vstali pod vtisom ravnokar doživljenih vojnih grozot teoretiki in utopisti, ki so hoteli s čudodelnimi načrti mahoma odpraviti vso človeško hudo bijo. Prišlo je tudi do kakega malega poskusa, tudi nemira, a v kratkem je bila stvar pri kraju.

Toda po sedanji vojni je položaj ves drugačen. Komunistično gibanje je začelo takoj s početka na Ruskem v silnem obsegu; dočim si je pa po ostalih državah Evrope pridobilo le nezadostno število pristašev, se je velik del Italijanov takoj oklenil Ljeningovega komunizma. Visokoléteče Ljeningove fraze brezdvomno imponirajo lahkoumnemu laškemu ljudstvu. Ali tudi splošne gospodarske razmere so v Italiji kljub zmagi tako razdrapane, da računajo komunisti — toliko ruski kot laški — z vso gotovostjo s tem, da postane Italija druga sovjetska republika v Evropi.

Cas je tedaj, da pustimo zdaj razmišljanja in očitke na naslov zloglasnih 14 toček in drugih podobnih laži; kakor si ogleda kmet po toči strte njive, oglejmo si tudi mi po končani vojni vinograd, ki nam ga je Gospod izročil v obdelovanje.

In ta ogled ni ravno razveseljiv! Vsi sloji ljudstva so vsled vojne podivjali: od kmetijskih otrok v gorski vasi do visokega uradništva po mestih. Razbrzdanost, veseljačenje, vlačugarstvo, korupcija na vseh koncih in krajih. Vojaštvo, ki se je po dolgih letih vrnilo domov, širi povsod brezvestnost in brezverstvo.

Kaj čuda, če je v teh razmerah pograbila priliko z obema rokama tista stranka, ki živi od nezadovoljnosti mas, in kateri je ta blodnja ravno prav došla: stranka socialistična. Sicer ne popolnoma tišti predvojni socializem — ta jo je bil namreč tekom vojne pri lastnih najbolj gorečih pristaših polomil, ker ni znal ali ni hotel omejiti, oziroma zabraniti vojne. Ali ekstremni elementi v stranki so na Ruskem in drugod ustanovili na lastno pest svojo, t. j. III. internacionalo, boljše-

Polastili so se takoj vsega delavstva po Italiji in pri nas. Tudi tam, kjer obdelujejo zemljo koloni, so dosegli komunisti lepe vspehe, spretno izrabljajoč sramotne kolonske pogodbe. Pomagajo si pri tem s taktičnimi sredstvi shodov, štrajkov, demonstracij, hujskajočega in nezadovoljnost povzdigujočega tiska, kateri naravnost špekulira na nerazsodnost in neizobraženost lastnih čitatelejev.

Toda poleg teh propagandnih pripomočkov, ki bi imeli sami na sebi le začasen vspeh, uporabljajo tudi drugo, veliko bolj izdatno silo — zvezano z realnim delom za lastne pristaše; in to je zadružništvo.

Razpletli so po celi deželi svoje »Cooperative Operaie«. Imajo centralno nabavo živil, obleke in

surovin iz prvega vira ter lahko nudijo svojim članom vse te stvari po razmerno nizkih cenah; čisti preostanek se razdeli zopet od časa do časa članom v obliki blaga. Te institucije so n. p. v Trstu tako splošne, da se jih delavstvo in nižje uradništvo od kraja poslužuje, ne da bi se sploh več zavedalo, da je včlanjeno pri komunistih.

Na slovenski del dežele si komunisti še niso upali z večjimi poskusi. Naravno je, da je stališče samostojnega kmeta in pridelovalca čisto vse drugačno kot pa delavčev. Kmet, če tudi po vojni bolj prizadet od delavca, vidi v delavcu in njegovem osemurnem delavniku, njegovih visokih mezdah, štrajkih, sebi naravnega nasprotnika; vé, da bi zemlja nič ne dala, ako bi bila obdelovana po boljševiskih principih — vsaj tistih, katere trosijo naši vaški »komunisti« med ljudstvo kot Ljeningove nauke. Potem pa še razlastitev, rekvizicije in podobno! Zato so naši dosedanji komunistični poskusi po slovenskem delu dežele še precej odpora v ljudstvu.

Ne smemo pa misliti, da se bodo dali komunisti oplasiti. Njihovi načrti morajo biti že precej v podrobnostih določeni. »Lavoratore« prinese vsako toliko kak migljaj, ki dá sklepati, da se pripravlja ofenziva na našega kmeta.

In da bodo pri tem vstrajni, je gotovo. Ne morda, ker bi v danem slučaju ne mogli povzročiti revolucije brez kmeta; v Rusiji je šlo brez kmeta. Toda imajo dva druga namena, radi katerih se bodo našega kmeta gotovo lotili.

Prvi je: razširjenje združništva na kmeta kot producenta in priklapljenje njegove proizvodjalne sile na zadrugo delavcev-konsumentov, za vse tiste vrednosti, katere se pri kmetu-članu lahko vdobé iz prve roke za delavca. Seveda naj bo istotako tudi kmetu na razpolago iz prve roke, kar proizvajajo komunistična organizacija v lastnih tvornicah: orodje, kmetijske potrebščine. Na tak način si postrežeti obe stranki po ceni in neposredno.

Nočem tu razmotrivati, koliko je dobrega jedra v tem načrtu; tudi ne, kdo bi bil pri tem na slabšem in kdo na boljšem od prej. Omenim le, da ima ta načrt, vržen na kakem shodu med ljudstvo, za kmeta veljko privlačnost. Nezaupnost kmetov skušajo pa komunisti oplasiti z grožnjo, da bo že tako vse proizvajanje kmetijskih potrebščin v rokah boljševisikov; da ne bodo dobili protikomunisti nikjer več ne orodja, ne modre galice itd.

Imajo pa v naši nesrečni deželi komunisti še drug namen. Ta je podžgal zlasti tržaške sodruge, da so se s tako vnemo vrgli na slovenskega delavca in da se lotevajo tudi kmeta. Jasno je, da mednarodna komunistična stranka ne more in ne sme trpeti v svoji sredi povdaranja narodnih diferenc. Ne le radi nevarnosti razpada stranke, am-

pak tudi zato, da ne pride razven komunističnih diktatorjev nihče v ljudstvu do besede. Čim se ves narod, delavec in kmet, mali obrtnik in nižji uradnik včlani v Delavsko zbornico, stoji celi narod pod brezobzirno komando voditeljev te stranke. In vsi dosedanji voditelji naroda, vsa njegova ostala inteligenca, ki ne najde milosti na vratih Delavske zbornice, vse učiteljstvo in vsa duhovščina nima več komu pridigati, nima koga učiti in voditi. Tako pridejo vsi pod vpliv komunističnega vodstva, ki je pri nas, kljub Tumi in Regentu, popolnoma laško. In mora biti laško, da ne pride v neprimilike s splošno italijansko komunistično organizacijo.

Naše ljudstvo pa ni toliko narodno zavedno, da bi ga taki vplivi sčasoma ne raznarodili. Zalostnih primer suženjskega duha naših ljudi ne manjka; in samo uredništvo »Lavoratore« se je nedavno pojokalo nasproti vladi, da ne zasluži preganjanja nacionalističnih laških fašistov, ker da je socialistična stranka s svojim delovanjem med slovenskimi delavci in kmeti več naredila za raznaroditev in poitalijančenje teh krajev kot vsi fašisti z vso armado skupaj. In to je bridka resnica.

Ako bi se komunisti omejevali le na prirejanje shodov in ustanavljanje društev, bi to morda na deželi ne izdalo še toliko. Toda imajo drugo, veliko izdatnejše agitacijsko sredstvo, in to so razdeljevalnice njihove velike konsumne centrale. Takih razdeljevalnic, ki imajo obliko velikih in izvrstno opremljenih prodajalen, so vpeljali v deželi ogromno število. Prednjačita Trst in Furlanija. Ta je pot, po kateri pridejo lahke tudi v naše vasi. Tudi na deželi je namreč poleg kmetov precejšnje število družin, ki nimajo zemlje, živé na dninah, so kajžrari. Ti so takoj vpisani člani. Taka razdeljevalnica postane potem središče vsega komunističnega gibanja v dotičnem kraju in okolici; tu je lokal za njihove zeló pogoste shode, od tod gre vsa agitacija. Kajti za kajžrari in delavci pristopijo radi gospodarskih ugodnosti pozneje gotovo tudi samostojni kmetje, če jim ne bo nudil nihče drug ekvivalenta.

Gotovo je tedaj, da naš narod podleže temu pritisku, ako mu na kak način ne prikočimo na pomoč. Podleže gospodarsko: kajti kot slepo orodje komunizma bo sam pomagal rušiti lastno hišo in vničevati vse vrednosti, katere je do zdaj ustvaril. Laški komunizem namreč odločno zastopa Ljeningovo prepričanje, da se mora nova gospodarska doba uveljaviti; in to le s krvavo meščansko vojno. Elementov za splošno anarhijo je pa zdaj po naših vaseh ravno zadosti. Posledica: mesto objubljenega komunističnega raja splošno razdejanie.

Propade versko: vsa pomoč komunističnih zadrug, vsi njihovi govori, vse pri njih je prežeto s skrajno materialističnim duhom. Tega ne pozabijo tudi nikdar povdarjati.

Propade narodno: Komunistična organizacija v naši deželi je laška in ostane laška. Kljub vsem nasiljem proti naši krvi in jeziku bomo zaman skušali navdušiti komunističnega člana za potrebni odpor. Že do zdaj se je to dovolj jasno pokazalo.

Dolžnost je tedaj vse slovenske inteligence, ne samo nas duhovnikov, ampak tudi učiteljev, uradništva in ostalih, da zastavimo vse sile in otmemo kmeta, kateri drvi v nevarnost, ker je ne pozna.

Naval na komunistične zadruge nam dokazuje, da je postalo dandanes združništvo življenjska potreba. Tedaj: Zadruga proti zadrugi! Ne preostane drugo nego postaviti proti komunističnim zadrugam naše združništvo, osnovano na temeljih krščansko-socialnega programa.

Ker nam je delavstvo za zdaj že odjedeno, in ker imamo le omejena sredstva, nam bo mogoče vstreti s početka le kmetu, za katerega tudi v prvi vrsti gre.

Ta pa ne rabi ravno toliko tistih neštevilnih predmetov, katere imajo komunistične prodajalne; rabi pa bolj gospodarske potrebščine, obleko; od živil le glavna: moko, sladkor, zabelo; ampak glede živil sem mnenja, da treba velike previdnosti. Duhovniku sploh ne kaže imeti s tem posla; če nj sam zraven, so izkoriščanja neizogibna.

Vse laže bi pa naše zadruge prevzele preskrbo kmeta z gospodarskimi potrebščinami. Vsaka posojilnica, mlekarna, konsum i. t. d. lahko postane razdeljevalnica.

Vse te razdeljevalnice so seveda zopet združene v deželni centrali, katero bo treba še ustanoviti. Imamo Goriško zvezo, v Trstu Kmetijsko društvo. Vendar mislim, da bi morala biti deželna centrala v Trstu kot naravnem središču. Skrajni čas bi že bil, da se sestanejo v Trstu glavni zadrugarji večjih zavodov ter poskrbijo za centralizacijo vsega našega obstoječega in bodočega združništva.

Toda po vsej priliki tudi to ne bo dovolj. Tudi ta deželna centrala bo le v zraku obvisela, ako ne bo naslonjena na kako veliko, od vlade podpirano ustanovo. In tu ne ostane drugo, kot iskati stikov z glavno Zadržno Centralo v Italiji. Misel sicer ni prijetna. Čujem, da je pri sobratih Istranih naletela na hud odpor. Ta Zadržna Centrala je namreč stvar Ital. ljudske stranke, naše somišljenice v verskih načelih, ali naše neizprosne narodne sovražnice. Seveda bi bilo najbolje stati na lastnih nogah; ko pa to ne bo mogoče? Sicer bodo o tem izrekli zadnje besedo strokovnjaki po vsestranski presoji položaja.

V podrobnosti se nočem spuščati; opozarjam sobrate končno še na to, da je tudi v laičkih krogih globoko prodrla misel o potrebi skupne in močne zadržne organizacije. Pogosti članki v »Edinosti« priča o tem, da ne manjka nikjer dobra volja. Trdno sem tedaj prepričan, da bo sestanek veščakov, kakor sem ga prej nasvetoval, z enim mahom zbudil zanimanje za to perečo vprašanje po celi deželi in započel po enotnem nastopu v čeli Slovanski Benečiji orjaško organizatorično delo v gmotno, narodno in versko povzdigo našega zaslužnjega ljudstva.

Znanstvo.

Za zблиžanje in zedinjenje.

Jan. Kos.

Zopet se vračamo k našemu predmetu in ne smemo jenjati, dokler velikega smotra ne dosežemo; saj zasluži, da mu posvetimo vso pozornost, nepretrgano delavnost in nepremagano ustrajnost.

Pa bi kdo vtegnil reči: »Kaj nam mar ta stvar? To nalogo ima »collegium Graecorum«, ki ga je Gregor XIII. v Rimu ustanovil. Ta naloga ima »collegium de propaganda fide ab Urbano VIII. conditum«. To nalogo ima »Societas Jesu«,

ki tudi na vshodu blagodejno deluje. To nalogo imajo misijonarji — ne pa mi.« Res je vse to. Sv. cerkev je že veliko storila, da bi se razkol poravnal. Vse našete naprave in ustanove pričajo o njeni resni volji, o njeni materinski skrbi — a kljub temu ta skeleča rana ni še ozdravljena in zaceljena.

Zgodovina priča in priznava, da so bili vsi oficialni poskusi do sedaj brezuspešni. Zeiberl končuje v zgodovini katoliške cerkve to poglavje

s sledečo žalostinko »Kako so srdili Grki Latince svoj čas, je razvidno iz tega, da je patrijarh carigrajski prvo nedeljo v postu vsako leto izobčeval tudi Latince z drugimi krivoverci vred iz sv. cerkve.«

Nam pa to ne sme vzeti poguma. Veliko se je že storilo v tej stvari, a ne še zadosti. Da se smoter doseže treba je tudi našega dela, treba splošnega zanimanja, skupne delavnosti in us trajnosti, treba več ljubezni. Zgodovina priča, da oficialni poskusi niso dovedli k smotru torej treba tudi neoficialno delovati na tem polju. Bodi zatorej odslej naprej naša splošna pozornost obrnjena na ta cilj, na naprave in ustanove, na sredstva in osebe, ki služijo temu smotru. Ozirajmo se na »collegium Graecorum«, na »collegium de propaganda fide«, na jezuitski red, na vse tiste, ki v tem smislu delajo, in poročajmo Zborniku, da bomo v zvezi z njimi delovali, pomagali in pospeševali neoficialno veliko delo.

Pred vsem pa moramo pomniti, da je bilo zedinjenje med vshodno in zapadno (katoliško) cerkvijo začasno že doseženo, in sicer pod cesarjem Janezom VII. (Palaeologom 1425—1448). To zedinjenje nam kaže smer in označuje sredstva v dosegu našega prizadevanja.

Janez VII. je napotil poslanca k Evgenju IV. papežu, s prošnjo, da bi Baselski cerkveni zbor prenesel bliže vshoda, da bi se ga tudi vshodna cerkev vdeležila. Evgenij je privolil in cerkveni zbor se je l. 1438 preselil v Ferraro. Tu se ga je vdeleževala tudi vshodna cerkev. Predsednik je bil papež sam, od (grške) vshodne strani so bili Jožef, patrijarh carigrajski, ki se je izkazaval z avtoriteto, Bessarion, nadškof nicejski, ki se je izkazaval z učenostjo, in Mark efeški škof, ki se je izkazaval s srdom proti Latincem (po mnenju Zeibertovem). Poleg njih je bil navzoč Izidor, metropolit kijevski, in poleg mnogih drugih tudi cesar sam. Zbližanje je počasi prihajalo. V Ferrari je bilo 15 sej.

Leta 1439. se je sedež zborovanja radi grozne kuge prenesel v Florenco in tam je bilo 9 sej versko-dogmatičnega značaja, ki so obsegale izhajanje sv. Duha iz Očeta in Sina.

Bessarion in Izidor sta se vdala prva, za njima tudi Jožef ob smrti, in kmalu drugi, izvzemši Marka efeškega. Poslednjega vshodna cerkev

vosoko časti, češ da je branil resničnost Kristusove vere v celoti in čistosti.

Dekret združenja »Laetentur coeli« — po grško in po latinsko dne 6. julija 1439 v baziliki prečitan — se končuje s temi le členi:

a) S. Duh izhaja od Očeta in Sina kakor iz enega počela in z enim dihom in je torej pritikli na Filioque dovoljena in umljivo dodano simbolu.

b) Dušam tistih, ki so umrli spokorjeni in predno so zadostili za svoje grehe, se mora pomagati, da se očistijo kazni v vicah, s prošnjami vernikov, z daritvijo sv. maše in z drugimi dobrimi deli.

c.) Duhovniki morejo konsekrirati Telo Gospodovo v kvašenem in opresnem kruhu po navadi vshodne in zapadne cerkve.

d.) Rimski papež ima primat nad celim svetom, je sv. Petra nasednik in ima polno oblast podeljeno po Jezusu Kristusu, da pase, vodi in upravlja vesoljno cerkev.

e.) Končno je čin (ordo) patriarhov določen tako, da zavzema za Rim. papežem prvo mesto carigrajski, za tem aleksandrijski, dalje antijski, in naposled jeruzalemski patriarh.

Tako je bilo zedinjenje za kratek čas upostavljeno in grški škofi, prišedši domov, so začutili, da je mnogo laže v resnico privoliti kakor trmo premagati. (Zeibertovo mnenje.) Jožef patriarh je v Florenci umrl. Bessarion sluteč neugodnost, je doma ostal. Mark efeški je vzbudil nespravljiv srd proti vsem, ki so bili za zedinjenje. Obrekujoč udeistvitelje kot izdajavce vere je trdil, da je v Florenci cesar s svojim ukazom izsilil pritrditev k zedinjenju ter je celo cesarju z anatemo zapretil, če ne odstopi od koncilskega sklepa.

Cesar je sicer zedinjenje nekoliko časa podpiral, ko se je pa s tem pri podložnikih obsoval in je videl, da ga Latinci proti Turkom premalo podpirajo, se je počasi njegova gorečnost ohladila. Po njegovi smrti je jeruzalemska sinoda l. 1443 s slovesno objavo zedinjenje raztrgala, izjalovila in obsodila.

Mi pa v moči upanja in ljubezni delujmo na to, da se v kratkem dejansko vresniči dekret »Laetentur coeli« in znamenja kažejo, da ni več daleč ta dan.

Sodeležnost v industrijskih podjetjih.

Virgilij Šček.

1. Ako znamenja ne varajo, moremo trditi, da se mezdni sistem, ki je lasten kapitalističnemu gospodarstvu, bliža koncu. Mezdni sostav obstoji v tem, da se določa delavcem dnina s pogodbo, da delavec vrši zato neko količino dela. Pri tem delavca ne briga, ali zasluži podjetnik malo ali mnogo, li komaj preživlja ali pa postaja milijonar in celo milijardar. Ta sistem se že ruš. Opaža se namreč težnja velikih podjetij, da zraven dogovorjene dnine delijo ob koncu leta z delavci dobičke. Že v sredini minolega stoletja so bili posamezni delodajalci, ki so odkazovali delavcem razen dnevne plače tudi nekak navržek ob sklepu bilance. Leon Harmel, ki so ga zbog njegove dobrotljivosti imenovali delavci »le bon père«, dobri oče, je bil eden izmed onih krščanskih podjetnikov, ki je ustanovil »conseils d'usine« v smislu krščanske pravičnosti določeval del letnega dobička v izobraževalne in zavarovalne namene svojih delavcev. Toda to je bila bela vrana. Druge delodajalce, ki so vpeljavali načelo sodeležnosti za svoje delavce, so gnali povsem drugi nagibi; utilitarizem in sebičnost. Računali so, da bo delna sodeležnost pri dobičku delavce spodbujala k pridnosti. Pa tudi teh slučajev ni bilo mnogo. Zadnje čase, zlasti pa po vojni, se je načelo sodeležnosti okrepilo. Politične stranke, sloveče na krščanskih principih, so ga splošno sprejele. Njih geslo je: ne slojni boj, marveč solidarizem bo svet preobrazil in prinesel nov gospodarski red. Pa tudi drugovrni državniki uvidevajo, da je mezdni sistem krivičen in nevzdržljiv. Lord Robert Cecil je izjavil 14. julija 1919 v angleški poslanski zbornici: »Trebaj izumiti nov sestav, po katerem bodo imeli delavci glas v vodstvu in neki del dobičkov v podjetju, kjer so zaposleni.«¹⁾ In francoski prvi minister Clemenceau se je takole izrazil v Strassburgu 4. novembra 1919: »Ako gre kapitalu odškodnina v razmerju z rizikom, imajo tudi delavci pravico do delnega dobička v podjetjih. Korist produkcije ne zahteva le, da izražaj delo svoje želje, ampak terja, da je delu res kaj mari za dober razvoj industrijskega podjetja.«²⁾

Značilno je, da je ameriški episkopat izdal sredi 1919 proglas, v katerem mej drugim poudarja nujnost spremembe sedanjega socialnega reda in posebe odpravo meznega sostava.

Kakor že omenjeno, krščanske stranke skoro povsod pospešujejo načelo sodeležnosti, med prvimi Italijanska ljudska stranka. Odlikujeta se teoretika monsignor A. Pottier in Dr. Vigorelli. Na delavskem kongresu v Faenzi so sklenili resolucijo: »Zahtevamo, da se z zakonom pozove proletariat industriji, kmetijstva, trgovine in javnih ter zasebnih gospodarstev k deležnosti vodstva, dobičkov in lasti dotičnih podjetij.«³⁾

Ali so sprejeli to načelo krščanski sociologi v Jugoslaviji, mi ni znano. Dr. A. Ušeničnik v novem delu »Uvod v krščansko sociologijo« iz leta 1920 načela deležnosti ni omenil.

2. Uredba sestava deležnosti je dokaj enostavna. Imenovani mons. Pottier pravi: »Podjetje plačuje delavcem določeno tekočo mezdo. Od dobička, ki ga izkaže bilanca ob koncem leta, se da akcijskemu kapitalu del dobička v kompenzacijo za riziko, n. pr. 6%. Ostali del dobička se razdeli v dva enaka dela: polovica gre delu (rokodelcem, inženjerjem itd. in sicer pritiče posamezniku znesek v proporcu z vsoto celotne mezde), druga polovica se odšteje kapitalu. Polovica dobička, ki je bila prisojena delu, se ne izplača delavcem v gotovini, marveč se z obrestmi vred spremeni v delnice dotičnega podjetja. Te delnice bi bile delovne delnice, da jih ločimo od kapitalistih delnic. Tako so delavci sorazmerno s številom svojih delnic o delegatih zastopani na glavnih skupščinah, v upravnem svetu itd. Te delavne delnice bi se smele prodajati samo le delavcem istega podjetja.«⁴⁾

Na ta način bi rasel upliv delavcev pri vodstvu podjetij in s sodeležnostjo dobička in z nakupovanjem delnic bi delavci nehali biti podložniki, mezniki, postavši sodrugi v podjetju, pravi solastniki, in polagoma celo tudi lastniki tovarne.

Kaj pa v slučaju likvidacije podjetja? Iz skupička bi se najprej poravnal dolg; nato bi se izplačale delnice kapitala in šele od svote, ki bi morebiti ostala, bi se izplačale delovne delnice. Zakaj ta prednost kapitalistim delnicam? Zdi se mi, da je upravičena. Zakaj v slučaju likvidacije ohrani delavec tudi zanaprej svoj glavni kapital, t. j. moč lastnega dela, podjetnik pa bi izgubil ves svoj kapital, ako bi ne imel prednosti pri odškodovanju.

³⁾ Dr. G. B. Valente: »L'organizzazione bianca« Rim 1920 str. 8.

⁴⁾ »Domani sociale« v Rimu 25. jan. 1920.

¹⁾ »Civiltà Cattolica 1920 str. 402.

²⁾ Istotam.

Lep zgled oživotvorjenega načela deležnosti nam nudi tvornica manufakturnega blaga v bližini Milana. Pred seboj imam brošuro »La partecipazione agli utili dell'azienda riconosciuta agli operai e alle operaie della manifattura di Terno«. Akcijska glavnica je znašala 1.500.000 lir. Občni zbor delničarjev, vršeči se v marcu 1918, je soglasno sprejel predlog upravnega svetnika Levija: »Delavstvu se prizna od vsega čistega letnega dobička ravnotako visok delež kakor kapitalu, ne da bi bili preje odkazali kapitalu kako svoto na naslov dividende. Posamezni delavci dobe od tega skupnega deleža svoj del sorazmerno z višino celoletne mezde.« Iz brošure je razvidno, da se je na podlagi rečenega sklepa razdelil dobiček tovarne za leto 1917. Ker se je delničarjem določila dividenda 6% za kapitalske akcije, je bilo odkazanih vsakemu delavcu 6% na svoto celoletnih dvotedenskih plač v letu 1917. Izključeni so od deležnosti: 1. Delavci, ki so manjkali pri delu več ko eno tretino delavnih dni, ako ni povzročil te odsotnosti poklic pod brožje, bolezen ali nosečnost; 2. Delavci, odpuščeni vsled disciplinarnih vzrokov ali nezmožnosti; 3. Delavci, ki so zapustili tvornico brez rednega obvestila. — Na ta način so prejeli uslužbenci te manufakturne tovarne za leto 1917 nad 20 tisoč lir.

Delavci manufakturne so se s privoljenjem tovarniške uprave združili 1. majnika 1918 v zadrugo, ki ima namen nuditi članom cenen kredit, pomoč v starosti in pomoč v bolezni in nezgodi, a poglaviti in zadnji smoter je svoječasni odkup tovarne. Žal mi je, da nimam podatkov o razvoju zadruge v naslednjih letih.

Kako bi deležnost koristila delavcem, dokazujejo naslednji podatki tvornice motorjev »Deimler«, ki so bili objavljeni v raznih časopisih socialnih ved. Deimlerjeve delnice so leta 1913 stale 317 mark, leta 1917 pa 1350 mark! V teh letih so narastle dividende od 14% na 35%. V dobi 1914 do 1917 je znašal dobiček delničarjev 96 milijonov kakor kaže tabela.

Leto	Število delničarjev	mezde delavcem
1914	1 ¹ / ₂ milijonov mark	6 ¹ / ₂ milijonov mark
1915	12 „ „	10 ¹ / ₃ „ „
1916	30 „ „	13 „ „
1917	33 ¹ / ₄ „ „	23 „ „
Skupaj 96 milijonov mark		58 milijonov mark

3. Oglejmo si nekoliko dobre strani sestava deležnosti.

»La Civiltà cattolica« 1920 str. 37 citira podjetnika Carpenterja, ki pravi o uspehu novega sistema: »Mi smo uživali 22 let industrijskega miru. Naši delavci nam nudijo dobro voljo, a tudi svojo inteligenco v izvrševanju naloge. Pomislite

na razliko za podjetje, če ima delavce z dobro voljo ali druge s slabo voljo. Kolika razlika! Mi razpolagamo z delavci, z njihovim srcem in z njihovimi mišicami; in naj bodo težkoče v plinovni industriji še tako velike, vedno so pripravljeni nam pomagati s praktičnim znanjem, ki se more v teh panogah pridobiti le z vsakdanjim izkustvom.«

Sostav deležnosti bo imel za posledico, da bo proizvodna zmožnost bistveno rastla. Človek ima v sebi kal sebičnosti. Tu je zaman vsako nasprotno teoretiziranje. Delavec, ki se bo zavedal, da čim več naredi, tem več prejme, bo bolj uprezal svoje moči, kakor pa oni, ki prejema stalno dnino brez ozira na količino in kakovost izvršene dnevnega dela. Socialni papež Leon XIII. trdi: »Ako si si svest, da delaš na lastni zemlji, delaš brez dvoma z veliko večjo marljivostjo in stanovitnostjo.«⁵⁾ Kar trdi tu veliki mislec z ozirrom na poljedelca, velja pravtako za tovarniškega delavca.

Novi sostav dviga čut skupnosti in solidarnosti mej delavci. Odgovornost treba naprtiti delavcu, pa se bo vestno zanimal za prospeh podjetja. Zanimivo je, kako se n. pr. množina kraje zmanjša. Italijanski parlamentarec Gino Baldesi pripoveduje v tržaškem dnevniku »Il Lavoratore« od dne 11. septembra 1920, da se delavci v neki milanski tovarni nikakor niso hoteli udati sklepu podjetnikov, da bi jih nastavljen čuvaj zvečer pred izhodom iz tovarne telesno preiskaval. Ko pa so ob veliki stavki tistega meseca delavci tovarne zasedli, vodstvo podjetja prevzel ter postavili delavske svete, so se radi pokoravali osebnemu preiskovanju po paznikih, določenih po tovarniškem svetu.

Sostav deležnosti goji štedljivost in pravtako tudi potrebno skrb za prihodnost, kar je danes tako redka prikazen. V novem sustavu se dobiček — v podobi prvih delnic — ne izgubi kakor vsakdanja mezda; deležnost navaja k računanju, nagiba delavca k večjemu prihranku. Prihranek pa je, kakor uči izkustvo, lastnost onih plasti, ki je dosegla omike višjo stopinjo.

Delavec ne sme videti v delu le kazni, odlozne dolžnosti, ampak nahaja naj v njem neko veselje. Ali je to mogoče v mezdnem sistemu? Zlasti še spričo vporabe strojev in delitve dela: tega dvojnega zla, ki je tako temeljito ubilo vsako veselje do dela.

Naš sostav je izliv solidarizma, v nasprotju z marksizmom, ki uči slojni boj; zato vodi do blaženja tega boja, je najboljša zavora stavk, je vez solidarnosti in harmonije vseh slojev. Delavec bodi si svest vzvišene socialne funkcije svo-

⁵⁾ Okrožnica »Rerum novarum«. Prevod v Ljubljani 1891 str. 41.

jega dela, o čemer tako lepo govori pedagog Foerster v raznih spisih.

Razun gospodarskih in socialnih nagibov, ki zagovarjajo sostav deležnosti, je poštovati tudi verski moment. Človek je ustvarjen po božji podobi. Vsi ljudje smo bratje. In ravno načelo deležnosti se veliko bolj ujema s človekovim dostojanstvom kakor pa mezdni sostav. Ta poslednji je sostav subordinacije, hlapčevstva, deležnost pa sistem sodružništva in koordinacije.

4. Kakor vsak gospodarski sostav, ima deležnost svoje senčne strani in ji je moči v marsičem ugovarjati.

Nasprotniki našega sostava trdijo, da je sokob (konflikt) razdelitve dobička mej delom in kapitalom neutolažljiv. Lamberto Giannitelli¹⁾ trdi sicer, da je ta spor bistven mezdnemu sostavu, a da popolnoma izgine v sostavu deležnosti. Toda ta trditev nima močne podlage in je nedokazna. Določevanje deleža, ki gre delu, in deleža, ki pripada kapitalu, je silno težavno. Teoretiku je lahko reči: pol in pol (msgr. Pottier). Ali se pa to razmerje vselej ujema s pravičnostjo? Pravijo zopet drugi, naj se čisti dobiček razdeli mej delom in kapitalom po razmerju, v katerem sta ta dva činitelja izvršila industrijskih proizvodov. Toda kako moči to razmerje ceniti v številkah? Ali je to sploh mogoče? — Ne pozabimo, da je delo dvojno: direktivno (inženirji, poslovodje itd.) in zgolj ročno delo. Po katerem kriteriju se bo delil dobiček mej delavci? Po mojem mnenju tega vprašanja ni moči splošno rešiti, ampak bo rešitev posamič stavljenih problemov naloga pogajanj mej zastopniki dela in kapitala. Se li bo dal vselej doseči sporazum brez večjih sporov?

Zdi se mi, da bi mej ugovore smeli prišteti vprašanje, katera podjetja naj uvedejo novi sostav? Javna ali tudi zasebna? Samo veleobrati ali tudi mala podjetja? Ali tudi obrtniki in trgovci, ki imajo le po enega ali dva delavca? Koliko je namreč podjetij, ki komaj životarijo. Ali se v tem primeru ni bati, da bi vse delavstvo vrelo v veletovarne, kamor bi jih gnala želja po obilni deležnosti?

Kaj pa z državnimi podjetji? Ta so dostikrat pasivna, ne tolikrat v državi discipline, kakoršna je Nemčija, pač pa v državah vseh svobod in liberalnosti. Izkustvo pa uči, da se stroški pri podjetju, ki je prešlo iz rok privatnika v roke državne kolektivnosti, po navadi večajo, število uradnikov raste, dohodki pa padajo. Rek »L'état c'est le mal« bo vselej veljal in Foersterjev izrek »Der Staat ist ein Faulenzer« je resnica, ki jo bodo spoznali komunisti, ko bo strašnim prevaram sledilo streznenje.

Navzlic vsem ugovorom misim, da bo deležnost splošno nadomestila sedaj veljavni mezdni sostav. Vendar ne smemo misliti, da bo deležnost nekak lek proti vsem socialnim boleznim. Ni popoln. Toda kaj je na svetu popolno? Dovršena socialna pravičnost je naš ideal, a ideali so nedosegljivi. Naša naloga bodi, da se jim skušamo čimbolj bližati.

5. Sistem sodeležnosti ima dva velika nasprotnika: kapitaliste in socialne demokrate. Kapitalisti ovirajo zaželeno gospodarsko preobrazbo. Nič čudnega: zakon fizične vztrajnosti velja za ves stvarni svet. Vendar pa bi se morali podjetniki udati, ako ne iz solidarističnih nagibov, pa vsaj iz modre in bistre dalekovidnosti. Nič jim ne pomaga njih nasprotovanje. Razvoj privede čas, ko se poreče »Und bist du nicht willig, so brauch' ich Gewalt.«

Večji in silnejši nasprotnik deležnosti pa je socialna demokracija. Komunisti učijo, da je vsak dobiček kapitalistov tatvina; samo delo da je produktivno, kapitalu ne gre nobena odškodnina. Ako bi parlamenti uzakonili obvezno deležnost pri podjetjih, bi se s tem legalizirala goljufija kapitalistov. Delavec je na vsak način prikrajšan in se zato absolutno ne sme zadovoljiti s kosom tistega, kar mu je kapitalist vzel. Delavec ima pravico do vsega dobička.

Po novem sostavu bi delavci postali lastniki, torej kapitalisti. To pa je ravno v diametralnem nasprotju s smotri komunistov, ki hočejo, da postane država vesoljni lastnik vseh produkcijskih sredstev. Sta pač v borbi dva činitelja: podjetnik in delavec, razred posedeljskih in razred proletarcev, ki sta si napovedala vojno. Do miru pridemo le, ako vničimo, odpravimo en razred. Koga treba odpraviti: podjetnike ali mezdnike? Komunistem je za prvo rešitev: poddržaviti treba zemljo ter vsa proizvodna sredstva in podjetnik avtomatično pade v vrsto mezdnikov. Tako bi prišli do uredbe, v kateri bo le en kapitalist — država, vsemogočna kapitalistinja, brez duše in srca; okoli nje pa cel svet hlpcev, mezdnikov. Naš sistem pa je za drugo rešitev: po možnosti odpraviti stan mezdnikov in dvigniti jih v male posestnike po delovnih akcijah. Na ta način bi zginil stan mezdnikov. Očitno da so socialisti najhujši nasprotniki sostava deležnosti. V teoriji in v praksi. Spominjam le na dogodke v Lodi meseca oktobra 1919, kjer so se socialisti protivili uvedbi sostava deležnosti, ki so ga zahtevale strokovne organizacije krščanskih delavcev.

Komunisti sovražijo sostav deležnosti tudi iz praktičnega razloga. Eno najpoglavitejših orožij delavcem v boju proti kapitalizmu so stavke. Toda sistem sodeležnosti stavke skoroda izključuje. V našem sostavu se podjetniki in delavci družijo

¹⁾ Rivista internazionale di scienze sociali. — Rim 1919 str. 42 in nasl.

v zname skupne koristi, ki je prospeh podjetja. Stavke, ki se v obilni meri uprizarjajo zastran materialnih razmer, bi se ne vršile tako lahko in tudi, ko bi se kedaj proglasile, bi se podjetnik in delavec kmalu spoprijaznila v očigled vzajemnih koristi.

6. K sklepu naj omenim, da je ideja deležnosti plod študijev krščanskih socialistov in da imamo katoličani o tem vprašanju že precej razvito slovnstvo. Profesor katoliškega vseučilišča v Louvainu, Viktor Brands, je izdal leta 1893 knjigo »Hier et Demain«, kjer je položil temelje sestavi deležnosti. Največji italijanski sociolog, profesor Toniolo, pravi v knjigi »Problemi sociologici« 1900 o sodeležnosti, da je »una forma contrattuale più corretta ed elevata, rispondente al concetto che l'industria è un ordinamento tecnico economico, nel quale di sua natura il lavoratore è consocio più che strumento e mancipio del capitalista. In

questo concetto, che considera il gruppo degli operai di una fabbrica virtualmente come soci dell'imprenditore, si cela un nuovo tipo di associazione, destinato forse — quando sia debitamente maturato — ad introdurre una profonda trasformazione nel regime dell'industria moderna«.

Kakor že rečeno, bo zahtevala udeležitev načrtov za upeljavo sodeležnosti v vsa podjetja časa in truda in na pot se bodo stavile velike ovire. Toda pri tem imejmo vselej pred očmi Toniolove besede: »Katoličani si ne zakrivajo težkoč sličnih transformacij; toda oni ne pozabljajo, da je bilo krščanstvo zmožno vse težavnejših transformacij, ne toliko podirajoč kolikor virtualno vse prenavljajoč. To je bila vselej njegova tajnost, da je s starim materialom stavilo nove zgradbe«.

Kapitalizem in krščanstvo.

(Nadaljevanje in konec.)

Ivan Rejec.

6. Socialni razvoj po francoski revoluciji.

Politično in socialno življenje, gospodarstvo, verstvo in filozofija se v zgodovini narodov dejansko ne ločijo, ampak se vzajemno prepletajo; pospešujejo ali ovirajo; ena panoga išče in najde v drugih pogojev za nove poti in nova stremljenja. Ob začetku novega časa so se odprli gospodarstvu in bogastvu novi svetovi z odkritjem prekmorskih dežel in potov. Kmalu na to je veliki odpad od Cerkve obrnil mišljenje evropskih narodov na nov tir. Začelo je novo denarno gospodarstvo, trgovina v obsegu, kakršen je bil prej nepoznan; zrahljale so se vezi stanovsko organiziranega obrtništva po mestih ter so naposled razpadle. Vsi ti ogromni novi pogoji v življenju narodov so zastavili času od 1400 do 1800 nove naloge, katerih so se lotili tisti, ki so imeli v rokah politično moč in socialne privilegije.

V 4. in 5. odstavku pričujoče razprave (str. 161—165) sem v nekaj obrisih označil, kako je odmikanje od krščanskih načel o človeški družbi in oblasti v njej — razdrlo harmonijo stanov in vseh organizmov v krščanski državi, tako da so vladarji ali pa privilegirani stanovi osvojili krivično premoč ter pahnili delovne stanove v usodo izkoriščane podlage svoji lastni veljavi in svojemu sijajnemu življenju. »Tirani italijanskih ljugovlad,

nemški knezi, zlasti Hohenzollernci v Brandenburg in Prusiji, Ferdinand Aragonski, Habsburžani v Avstriji in na Španskem, Tudorovci in Cromwell na Angleškem, Oranijevci na Holandskem, veliki francoski kralji od Ludvika XI. do Ludvika XIV. s svojimi ministri in kardinali so utemeljili močno knežjo oblast z davčno in državno finančno politiko, z uradništvom, armado, brodovjem, kolonijami in vnanjimi trgovskimi zvezami. Poglavitni spor, ki se je izvojeval med 1400 do 1800, je med stanovsko ustavo in knežjim absolutizmom. Stanovska ustava je bila pogosto istovetna s slojno vlado fevdalcev; boj zoper njihove zahteve je označeval absolutizem; eden in drugi je pritiskal na podložne. Slojevna sebičnost stanov je povsod zagospodovala, kjer je bilo knežstvo in uradništvo šibko in nezmožno. Tako je bilo zlasti na severu in vzhodu Evrope: na Švedskem, Danskem, v severovzhodnih nemških pokrajinah, na Poljskem, Češkem, Ogrskem — same dežele, čez katere je vihrala marsikatera huda vojska. Na Angleškem, Francoskem, Španskem, v Avstriji je pa kraljevska vlast z močno roko precej odpravila vpliv stanov. Na Holandskem je vladarska hiša Oranijcev nekaj časa držala ravnovisje trgovski aristokraciji, a kasneje se je razmerje i tu premaknilo. Na Angleškem je šele po Cromwel-

lovi diktaturi aristokracije parlamenta zadobila toliko premoč, da je zavihtela sekuro nad kraljevo krono. A vse povsod je fevdalna teža najbolj pritisakla kmetško ljudstvo, zlasti tam, kjer so finančna bremena in kolonialna politika nalagala kmetu ogromne davke.¹⁾ Kako se je oblastnost vladarjev in privilegirancev hranila od poganskega pojma oblasti in kasneje od samega svobodništva, sem zadnjič pokazal.

Pri Jugoslovanih je bila usoda kmetov — edinega narodnega stanu — tem bridkejša, ker je ves čas, o katerem govorimo, Tur ek po deželi okrutno gospodaril ali jo neprestano napadal in plenil. Ta nesreča je pač zadevala vse prebivalstvo, a najhuje se je končno valila na meščanstvo in kmetovstvo.

Cerkev je stala v nespravljivem boju zoper tiranstvo in izkoriščanje. V srednjem veku je zmagovala kot zaščitnica ljudske svobode in stvariteljnega dela. Uspešno je krotila samosilne kralje in cesarje in v dobi križarskih vojen čudovito oplenila viteštvo. Z neizprosno zakonodajo zoper obrestovanje je dušila tvorbo velikega kapitala in z vodstvom vesti blagodejno vplivala na vse panoge gospodarstva. V novem veku so mnogi narodi od Cerkve odpadli, in tudi pri teh, ki so katoliški ostali, je njen ugled in vpliv opešal. A dasi ni več imela stare vnanje moči, duhovna moč resnice ji je ostala. Zgodovinar Pastor trdi, da bi Evropa ne bila zašla v sedanjo socialno krizo, če bi bili narodi sprejeli reformne sklepe tridenškega cerkvenega zbora. Cerkev se je ustavljala caesaropapizmu francoskih kraljev, ki je nastopal z imenom gallikanizma, kakor tudi prosvetljenemu absolutizmu Jožefa II., hotečega z državno avtoriteto mojstriti vest in vero podložnikov. Neomajno je stala nasproti demagoški tiraniji francoske revolucije prav tako kakor nasproti nasilju Napoleona Velikega.

Ta največji sin liberalnega grajanstva je izrekel: »Religija je urejeno praznoverje, ki bogatina varuje, da ga siromak ne zakolje«. A pred svojim koncem je tudi on iskal sprave in pomoči pri Kristusu in Cerkvi, o čemer je Manzoni zapel lepe besede:

chè più superba altezza
al disonor del Golgota
giammai non si chinò.

(Il cinque Maggio.)

Kakor nasproti političnim veličinam, ki so ogrožale svobodo in blaginjo narodov, enako je stala Cerkev na braniku zoper duhovne zmote, ki so izpodjedale osnove zdravega socialnega življenja. Izza poldrugega stoletja je po vrsti v boju zoper Kantov subjektivizem, Heglov panteizem, Darwinov materializem, same zmote, iz katerih se

¹⁾ Klug, Lebensbeherrschung III. 352.

poraja tudi moderna socialna in politična zmeda in nesreča. Naposled je l. 1864 papež Pij IX. pogumno obsodil v Syllabu ta-le poslednji (80.) stavek: Rimski pontifex se more in mora spraviti in poravnati z napredkom, z liberalizmom in z moderno prosveto. — Ves tedanji liberalno-kapitalistični svet je zagnal silovit krik, ki je še nedavno odmeval. A danes? . . . Liberalni napredek in moderna prosveta se danes po novi družbi huje obsojata, kot jih je tačas papež obsodil, in ne samo liberalni izrastki napredka in prosvete, ampak vsa prosveta je resno v temeljih ogrožena po novem radikalnem rodu, vzgojenem po liberalizmu in kapitalizmu. A Cerkev stoji proti najnovejšemu barbarstvu na braniku, kakor je stala nasproti vsem prejšnjim — edina trdnjava resnice, katere laž in zmeta nikoli ne oborita.

V novem veku je Cerkev moralno priznala gospodarstvo s kapitalom, ki je ločen od dela, zlasti ko je dovolila obrestovanje. Kapital »ločen od dela«, pravim, a ne brez dela. Če nudi kapitalist poleg denarnih in strojnih pomagál še počelo vodstva, prosti delavec pa svojo delovno moč k vzajemnemu ustroju proizvajanja — je pač mogoče, da od skupnega dobička prvi in drugi prejme za svoj delež pravično povračilo. Zato sestav sam na sebi ni nemoralen. A Cerkev je očitno nerada popuščala in nikoli ne brez pridržkov. Dobro je pač umela, da so nasproti temu sestavu v veliki nevarnosti dostojanstvo človeške osebe in človeškega dela in sama javna blaginja.

Najdalje je Cerkev šla, ko je v novem Kodeksu cerkvenega prava izrekla: »in praestatione rei fungibilis non est per se illicitum de lucro legali pacisci, nisi constet ipsum esse immoderatum, aut etiam de lucro maiore, si iustus ac proportionatus titulus suffragetur«. (Can. 1543).⁵⁾

⁵⁾ V Koledarju za l. 1921, izdanem v Narodni tiskarni v Gorici, mi na str. 32 č. g. dr. Pavlica očita stavek: »Teorija Marxova o vrednosti, češ da zgolj delo odločuje vrednost blaga, je zmotna, ko je vendar očitno, da soodločuje njegova porabnost«. Zbrk. 4, 90. Rad priznam, da je stavek napachen in enostranski izraz problema, za kateri gre. Vendar pa bi pričakoval, da bi se č. g. profesor ozrl tudi na razpravo v sledeči št. Zbka. 5/6, str. 122—125: »Kaj je kapitalizem?« Tu pač mislim, da sem doumel problem po Marxu in po njegovih kritikih. Stevilka je izišla meseca julija.

Gospod profesor ve bolje ko jaz, da odlični sociologi vprašanje še vedno rešujejo v protimarxovem smislu, tako tudi H. Pesch. In če smem izreči skromno sodbo: tudi Cerkev se svojo različno prakso v zadevi obrestovanja (že trikrat menjana!) smatra problem za relativen, ne absoluten.

Naravnost usoden je postal sestav kapitalizma za kulturne narode, ker je takoj od začetka nastopil v družbi dveh zaveznikov: politično-gospodarskega individualizma ter protikrščanskega svobodomiselnosti. Ko se je bil namreč kapitalizem v 18. veku nezasišano okreplil po armadah proletarcev in nanovo izumljenih strojih, ki so uvedli moderno delitev dela: je našel na Angleškem in v Ameriki že pripravljena imenovana zaveznika, na Francoskem je praznoval pravo svatbo z njima v letih revolucije; ta je pa ostala zvezda vodnica liberalni Evropi za ves 19. vek.

S proglasom »človeških pravic« je konstituenta meseca avgusta 1789 uzakonila skoz in skoz liberalno demokracijo. »Svoboda in enakost« se morata umeti v Rousseautovem smislu; družba je razdrobljena v atome svojih individuov in odtrgana od Boga, ki je začetnik družabne oblasti in prava.

»Poleg človeških pravic«, pravi Krek, »spadajo med načela leta 1789 še: brezverski šolski pouk, podržavljenjske skrbi za ubožce in ločitev Cerkve od države. V njih se jasno vidi protiverska smer, katero je gojil Voltaire s svojimi tovariši vred.«³⁾ A na tej poti je revolucija korakala dalje, dokler ni uzakonila ateizma (november 1794).

Gospodarski teoretiki in praktiki revolucije so bili učenci fiziokratov in naravno, da so se potegovali za gospodarski individualizem in neomejeno gospodarsko svobodo.

Francoska revolucija je uzakonila popolno svobodo z ozirom na zemljišče in obrt. »Iz revolucijskega zakonodajstva na Francoskem imamo prvi zakon, ki je stanovsko organizacijo naravnost pokopal. Dne 14.—17. junija 1801 je o njem poročal v zbornici Le Chapelier tako-le: Brez dvojbe mora biti vsakemu državljanu dovoljeno združevanje; toda ne sme pa biti dovoljeno, da bi se združevali državljani določenih stanov v svoje namišljene skupne koristi: korporacije ni več v državi; samo posamna korist vsakega posamnika in splošna korist bivata. Nikomur ni dovoljeno, da bi uvajal med državljane kako vmesno korist in jih ločeval od javne stvari s korporacijskim duhom.

V tem smislu se je določil zakon, katerega prvi člen slove: Temeljna podlaga francoske ustave je uničenje vseh vrst državljanskih korporacij enega stanu in obrta; zato je prepovedano jih obnavljati pod kakršnokoli pretvezo ali v kakršni koli obliki. Kazen za vsakogar, ki bi se pregrešil proti tej določbi, se je ustanovila (čl. 4) na 500

liber in na izgubo vseh dejanskih državljanskih pravic za eno leto.«⁴⁾

Francoski zgled so po vrsti posnemale vse evropske države. V Avstriji je kazenski zakon (ccsarski pat. dne 27. maja 1852, drž. zakon. šte. 117) v § 481 zabranjal delavsko strokovno združevanje. Določba se glasi: Dogovori rudniških in topilskih delavcev, rokodelskih, pomožnih oseb v § 479 omenjenih delodajavcev (t. j. obrtnikov, tvorniških in delavskih podjetnikov), vajencev, poslov ali sploh delavcev, da bi s skupnim ustavljenjem dela ali z drugimi sredstvi izsilili večjo dmino ali tedensko plačo ali druge pogoje od svojih delodajalcev, so prestopki, in voditelji se kaznujejo z zaporom od osem dni do treh mesecev; tudi se morajo po tem, če so tu- ali inozemci, iz dežele ali iz cele države odpraviti. — Šele ko je liberalizem rodil odpor, so se spremenile določbe, ki so združevalno svobodo naravnost ubijale.

Da bi umeli oceniti proticerkvenega duha, ki se je javljal v tem rušenju korporacij, bi morali poznati tisto modro in nežno skrb, s kakršno je Cerkev dolgo stoletij gojila in čuvala stanovska udruženja. Vznik, življenje in uspeh korporacij — vse je bilo kar najtesneje s Cerkvijo vezano. Zdaj sta jih pohodila liberalizem in kapitalizem.

Ta je imel pred očmi določne smotre in je tudi razločno gledal pot, vodečo k njim. Nekdaj privilegirani stanov so bili padli: knezi odpravljani ali njih moč oslabiljena, plemstvo in višja duhovščina odrinjena. A tu je bilo liberalno in kapitalistično grajanstvo, ki je zavestno hotelo stopiti na njih mesto. In da bo pot do uspeha popolnoma prosta, se morajo iztrebiti vsi organizmi, stoječi vmes med državo in posamniki, tako da bo kapitalu opravka le z državo in posamniki. Vse države je vzel politično v svoje službo z liberalnimi ustavami, tako da so posamezniki delali v prid kapitalizmu in liberalnemu grajanstvu, bolj kot prejšnje veke v prid knezom in privilegirancem. S posamezniki iz delovnih stanov, ki niso imeli kapitalu enakih sredstev, mu je bil posej itak lehak.

Novodobni liberalizem je vpeljal nekako v modo oboževanje francoske revolucije in zaničevanje plemstva in duhovščine izpred revolucije. Korist lastnega slovesa mu je narekovala, naj kar moči s slavo ozari čas svojega rojstva in zabriše vsako dobro sled v tiste dobe nazaj, ko ni še sam gospodoval. Novejša zgodovina je pravičnejša. Tocqueville⁴⁾ izjavlja: »Poln predsodkov sem se lotil preučevati družbo iz pred velike revolucije, a končal sam poln spo-

³⁾ Krek, Socializem. 94.

⁴⁾ L'Ancien Règime et la Révolution par Tocqueville, 169. (Weisz, Weltgsch. 15 predgovor).

³⁾ Krek, Socializem. 319.

štovanja«. — Posebe o duhovščini pravi: »Sodim, da svet nikoli ni mogel pokazati nobene znamenitejšje duhovščine, kot je bila katoliška na Francoskem pred revolucijo, pač nobene, ki je bila tako prosvetljena in domoljubna, ki se je tako redko omejevala na zgolj osebno čednost, a se toli odlikovala z javnimi čednostmi in bila zraven tako vneta za vero«. A svobodomiselní, pa temeljiti Taine pripominja k tem besedam: »I mi smo po skrbnih raziskavah prišli do enakih zaključkov, kakor Tocquevill.«⁷⁾

In resnično ima liberalizem skupaj s kapitalizmom ves vzrok, da potvarja pobodo minulih časov, zakaj socialna tvorba, ki jo je s svojimi zavzniki in pomagali sam ostvaril, ni boljša od prejšnjih in je vsekakor brez primere bolj naglo od prejšnjih zorela za propast.

A med zavzniki liberalnega kapitalizma nikdar in v nobeni obliki ne najdemo Cerkve, tudi ne v 19. veku.

Ce se ozremo na socialno in pravno stran problema, mora vsak poznavalec dejstev priznati, da je novodobni kapitalizem dosledno zatiral in uničeval socialne tvorbe in pravna načela, ki jih je kdaj v zgodovini za splošno blaginjo negovala Cerkev. Svojih idej in nauk zopet liberalni kapitalizem niti malo ni črpal iz zaklada krščanskih resnic. Namestu Boga in njegovega dekaloga, je postavil naravo in njene nujne nagone, namestu notranje človekove svobode vnianjo neomejeno tekmo, namestu krščanskega smotra gospodarstvu, ki je bil zadovoljevanje človeških potrebščin — novi smoter, ki je množitev denarja in obresti. Priče za to so od kraja narodno-gospodarska dela liberalne šole od Smitha, Ricardota, Bastiata do Jul. Wolfa i. dr. Vse mogoče »zakone« uvajajo v svojo vedo: biologijo in psihologijo, le krščansko moralo dosledno odklanjajo kot »tuje telo«, kot »slano« za narodno gospodarstvo. »A little more ethical sauce«,⁸⁾ kakor se Sidgwick značilno izraža, bi še prenesli, a nikoli določnih načel krščanskega dekaloga.

Liberalna ekonomska veđa je tudi iskala metafizične oslombe in jo je nahajala prvotno, kakor smo že videli, v angleškem naturalizmu, kasneje v Heglovem panteizmu, najbolj navdušeno pa je pozdravila materialistično Darwinovo teorijo razvoja po plemenskem izboru, ki je kakor nalašč prikladna za upravičbo individualistično-kapitalističnih teženj in sredstev.

⁷⁾ Taine, Les origines de la France contemporaine, La Révolution, t. III, 410. (Weisz, Weltgesch. 15 predgovor).

⁸⁾ »Malce več moralne omake«. — Citira H. Pesch, Ethik u. Volkswirtschaft, 131.

Učinek liberalne ekonomije na delavstvo v prvi polovici 19. veka je bil na pr. na Angleškem tak, kakor ga riše K. Marx v »Kapitalu« ali pa Ch. Dickens v svojih socialnih romanih. Najbolj odurne črte so: nad vsa mero dolgi delavnik, žensko in — otroško delo. Ko so tvorničarji pri angleškem ministru W. Pittu jadikovali radi pritiskajoče konkurence, jim je ta zločinsko svetoval: »Vzemite otroke«. In zgodil se je tudi ta najbolj vpijoči greh modernega kapitalizma.

Po vseh slovenskih krajih, kjer pomnimo starejšo industrijo (poznam Idrijo, Ajdovščino), ljudje z bridkostjo nazaj mislijo na starejše čase, ko so bili brez zakonite brambe nasproti izkoriščajočim gospodarjem. Zakaj ko je drugod (na Nemškem in Angleškem) kapitalizem vsled pritiska socialne demokracije in krščanskega socializma že popuščal in uvajal varstvo delavca, smo bili pri nas še v jako zaostalih razmerah.

Cemu bi navajal podatke iz tujine, kažeče na eni strani čez vsa mero nakopičeno bogastvo milijardarjev, na drugi rastoče število nemančev? Podatkov o domačih razmerah pa imamo malo in še do teh v sedanjih okoliščinah ne moremo.

Ne morem pa opustiti, da ne bi vsaj z eno pričo še označil učinka tistega liberalno-kapitalističnega malikovalstva, ki je namestu Boga postavilo naravo in njene nagone. Saj v tem je pravo srčno jedro kapitalističnega protikrščanstva. Neurath⁹⁾ priča tako le: »Veliko je število človeških bitij, ki silijo v življenje, a le majhno število tistih, ki se morejo ohraniti in izživeti. Taka je volja narave. Imenuj jo barbarsko ali nepojmljivo, to veliko Iziso: a njenim povečjem se moramo klanjati. Ona veleva, da mnogo tega, kar stopi v življenje, že pred zoritvijo spet ostavi svoje mesto, ker je prostor pretesen. In če se ne umakne dosti naglo, tedaj je stiskanje, prerivanje, hiranje in počasno bedno ginevanje tembolj splošna usoda. O skrivnostna mati narava, kako okrutno nas pritiska tvoje srce! Če bolj usmiljeno je naše srce, če bolj bi hoteli poskrbeti za siromake in bedne, tem žalostnejše napraviš nam vsem bitje in žitje. Po tvojih zakonih postaja milodarnost najhujša okrutnost. Narava noče mnogih ljudi prevideti s potrebnim in navadnim, ampak maloštevilne z odvišnim in najfinejšim izobiljem. Vkljub temu nam je narava vcepila nagon in sposobnost za naglo mnovitev. V tem protislovju govori k nam uzvišeno razodetje. Sè stisko in bedo množice, ki rine k bitku, hoče omogočiti malemu številu, da se vrpne na vrhunec telesne in duhovne kulture. Recite: narava je slepa! Razloženi zakon vendar le obstoji. Najglob-

⁹⁾ Neurath, Volkswirtschaftliche Essays, 54 — citirano pri Kieflu, Sozialismus u. Religion, 99).

lja beda vseh ali lepo življenje nekaterih in zraven razmerna stiska mnogih: le ti dve možnosti sta dani. Morate se vdati. Ali pa verujte, da vam v tem govori neka božja objava, tedaj ne boste le morali se vdati, ampak se boste tudi radi vdali. Ne dolžite bogatinov in srečnih radi tega žalostnega dejstva, sploh ne ljudi, ampak naravo. Stojimo nasproti tajni nulnosti, najsi že izvira od slepe usode ali od kake božje volje. — To je, da je naravnost bogokletno, vpletati Boga v posledice tistega sestava, iz čigar početkov in počel je bil prej temeljito pregnan in iztrebljen.

Iz tega vrelca liberalne gospodarske vede je potekla tista sramotna vrsta slovstva, ki ima ime po Angležu Malthusu, in stoji kar mogoče v najostrejšem nasprotju s krščansko pravostjo. F. X. Kiefl piše: »Skupaj z jako odličnim angleškim narodnim ekonomom, John St. Mill-om, se možje vede in politike potegujejo za to, naj se zakonito sili k zaprečevanju spočetja otrok, ki bi kasneje obremenili družbo. Nekateri so se spozabili celo tako daleč v sirovosti, da so zagovarjali pomor novorojencev z ogljikovo kislino. Tako je torej ta moderna veda dospela doslovno do pomora otrok — na najnižjo stopinjo poganstva. Tudi nemška veda je bila tako zelb v jarmu malthusianizma, da je celo tako konservativen učenjak, kakor Adolf Wagner, v svoji prejšnji manchesterstvu bolj prijazni dobi vzkliknil: Nemški narod si dovoljuje potrato, da vsako leto postavi na svet 500.000 otrok več, kot jih more prehraniti.«¹⁰⁾

Zaključki.

Ko sem razmišljal tvarino za pričujoči članek: počela, poti in učinke kapitalizma, se mi je v srcu pogosto rodil vzdih: Kako daleč smo od božjega kraljestva! Niti vidimo ne več vanje. Kako dolga bo pot nazaj, če je človeštvo sploh še najde! Socializem vsaj ni tista pot, ker ima ista materialistična načela s kapitalizmom.

Na strani 28. v Zborniku sem bil zapisal: Krivica najbolj grobe vrste je, ako socialistični časnikarji podtikajo krščanstvu, kakor da bi hotelo vse socialne zlorabe in krivici kriti z božjo avtoriteto. Take blasfemije more pisati le, kdor proti boljši vednosti dejstva potvarja, ali pa kdor popolnoma nič ne ve o socialnem delu katoliške Cerkve izza njenega obstanka. — S pričujočim člankom sem namerjal to trditve v površnih potezah razjasniti in podpreti. Če bi kdo hotel vprašanje globlje in podrobneje razmatrati, sem mu v sproti navajanem slovstvu hotel pokazati nekatera pomagala.

Opetovano sem s poudarkom kazal na razloček, ki je med krščanskimi načeli in idejami, o narodnem gospodarstvu in idejami liberalnega kapitalizma. Bolj površno sem se dotaknil gospodarskih oblik, ki se tudi v stari krščanski dobi zelo razlikujejo od moderno-liberalnih. Ta razlika v oblikah ni zgolj posledica menjane gospodarske tehnike, ampak tudi menjanih gospodarskih načel. Tako zlasti rušenje družabnih organizmov, ki so vmes med posamnikom in državo. — Danes tičimo tako globoko v liberalizmu in socializmu, da imamo komaj pravega čuta in smisla za jake krščansko-socialne ideje, ki so bile nekdanj zgradile družbo, srečnejšo od današnje.

Cerkev in krščanstvo nista dajala kapitalizmu ne idejnega ne snovnega življa. Prav nasprotno. Take trditve so ali zlobno obrekovanje ali pa izvirajo iz silno površnega naziranja, ki brambo oblasti in reda že istoveti s sankcijo vsega, kar se tvori v njunem okvirju. Cerkev ima tudi o socialni oblasti točno razvit nauk in celo tudi o tem, kdaj postane zloraba socialne oblasti tolikšna, da je dovoljeno upreti se ji v imenu splošne blaginje. A o tem bi trebalo razprave za-se.

Čim se je kapitalizem kje ojačil, je vselej dosledno zastavil moč zoper Cerkev in krščanstvo. Prvi je napadel krščansko družino s postavami o civilnem zakonu in razporoki. Socializem v tem le dovršuje po kapitalizmu načeto delo. — Vse moderne kapitalistične države so šle na »kulturne boje« zoper Cerkev. Kje je v tem še kakšna izjema na svetu? — S pomočjo uslužne države je kapitalizem izrinil krščanstvo iz šol; najprej in najtemeljiteje je visoke šole prepojil s svobodomiselstvom ali jih celo požidovil; saj te šole so v prvi vrsti v službi privilegiranih kapitalističnih stanov. V vsem tem početju je kapitalizem zadeval ob edino mejo in oviro: ob versko zavednost izrabljenega nižjega ljudstva. Da bi se če dalje bolj rušila i ta ovira, je kapitalizem zaslužil vse večje časopisje, ki je od kraja židovsko, svobodomiselno, kulturno-bojno.¹¹⁾ —

Vse panoge javnega in zasebnega življenja izkuša kapitalizem zaseči in prešiniti in povsod tja nese s sabo načelo ateizma, s katerim je sam bistveno spojen. Ves znanstveni materializem, vse materialistične teorije o postanku religije in posebe krščanstva, katere si osvajata tudi socializem in komunizem, so tvorbe buržoazijske vede, ki je tako zelo živela od kapitalizma in zanj. Ko so grajske stranke v nemški državni zbornici socialni demokraciji očitale ateizem, je Bebel

¹⁰⁾ F. X. Kiefl, Sozialismus u. Religion, 100.

¹¹⁾ V tej reči je jako poučna knjiga: Eberle, Grossmacht Presse.² 1915.

z vso pravico odgovoril: Saj naš ateizem je vendar vaša tvorba!

Kaj pa bodočnost po sedanji krizi, ki je zorela po kapitalizmu? —

Dve sili nastopata. — »Ecce, nova facio omnia«, izjavlja Kristus, nudeč luči in moči za ob-novo.

»Ecce, nova facio omnia«, so neskončne obljube boljševizma, ki dejansko značijo: vse, kar je, rušim in razdiram.

Na čigavi strani bo zmaga?

Boljševizem bo zadel ob silovito močno trdnjavo ameriškano-angleškega trustnega kapitalizma; še ob večjo trdnjavo krščanske družine, v kateri je še tako ukoreninjena ljubezen do otrok.

Ne varajmo se pa s tem, češ, da se je komunizem unesel ali se otrešel protikulturnih teženj. Bistveno mu je zlasti prizadevanje za iztrebljenje družine. Ze stari utopisti (Campanella i. dr.) se v tem ujemajo z znanstvenimi socia-

listi in današnjimi boljševiki. Kdor pojme tesno zvezo med družino in napravo zasebne lasti, mu bo umljiv komunistični boj zoper družino.

Zastran prognoze si usojam opozoriti na ideje o ravnovisju v ustrojstvu človeške družbe, ki sem jih razvil v članku: Socializem in nacionalizem. Po zakonu ravnovisja teži kvišku delovni stan. Ne gre samo za plače, še bolj gre za politično, gospodarsko — v celoti etično veljavo delavčeve osebe nasproti kapitalu.

Vprašanje se priostri tako le: ali bodo mogli delavci brez nasilnega prevrata do ravnopravnosti s kapitalistom: v gospodarstvu kot solastniki in soupravitelji kapitala; v politiki kot enako vpliven činitelj z dosedaj vsemogočnim kapitalom; na polju izobrazbe kot tekmeč pod enakimi pogoji z dosedaj privilegiranimi stanoviti? — S tega vidika je tudi soditi ideje, razvite v članku o socializaciji in v današnjem članku o sodeložnosti v industrijskih podjetjih.

Cerkveni razgled.

1. Po domovini.

Za naše dijaštvo.

V. Šček.

Sobrat dr. Anton Slamič je zapisal v 4. številki Zbornika besede: »Če hočemo privedi ljudstvo h Kristusu, tedaj moramo skrbeti, da bodo njegovi voditelji prešinjeni s katoliškim duhom. Posebno skrb bo treba obračati na to, da si vzgojimo katoliško laiško inteligenco. Brez tega ne bomo mnogo dosegli.« Nikogar ni, ki bi ne uvideval resničnosti teh besed in bi ne podpisal z obema rokama Slamičevega stavka.

Kako cvetočo dijaško organizacijo smo imeli pred vojno v Gorici. Če so bila vsa druga društva naši javnosti draga, ji je bilo dijaško posebno pri srcu. Dijaška zveza je bila biser v vencu katoliških združenj. Imela je v Gorici svoje prostore, bogato knjižnico, lepo urejeno čitalnico. V čitalnici so katoliški izobraženci, kakor katehet Rejec, dr. Capuder, dr. Srebernič, dr. Breclj, dr. Fogar, dr. Lenard, dr. Krek in mnogi drugi obiskovali naše dijake in jim predavali o modernih vprašanjih. Kulturni problemi so se vrstili s praktičnimi vprašanji in ti učeniški so v goriškem kulturnem ognjišču netili ogenj ljubezni za socialno in narodno delo. V dijaški čitalnici se je osredotočilo vse

življenje na sestankih, predavanjih, razgovorih in debatah. V tej dijaški organizaciji so se bili izcimili pevski, dramatični, literarni, znanstveni, organizacijski, narodno obrambni in drugi odseki. »Zora« je bila zgledno urejevano dijaško glasilo, ki je izhajalo sicer v Ljubljani, a mej uredniki so zavzemali Goričani odlično mesto. Goriška dijaška organizacija je bila prva mej sovrstnicami, kar se tiče zdraviljivih iniciativ in impulzov. In kakšna disciplina in vzoren parlamentarni red sta vladala v tej organizaciji! Le kedor jo je поблиže spoznal, jo je mogel ceniti. Poleg pravil je imela poslovnik, kjer je bil natančen pouk za poslovanje predsednika, tajnika, vobče vseh odborikov, natančno navodilo za vodstvo sej, sestankov in občnih zborov, debat itd. Vsak odsek je imel svoj odbor in do najmanjših podrobnosti izdelan pravilnik in poslovnik. Te seje in sestanki, ki so se vršili pogosto in prav redno, so bili prava šola organizacijskega življenja. Krasno cveteča organizacija, ki bi bila zgled in vzor organizacijam in združenjem odrastlih izobražencev!

Med letom so dijaki nabirali znanje, o počitnicah pa so liki mravlje obšli deželo, kjer so usta-

navljali društva in zadruga, predavali in pomagali voditeljem naših organizacij pri njihovem delu za narodni blagor. Maturanti so se posvečevali akademičnim študijem in so nadaljevali svoje v Gorici započeto delo v akademičnih krščanskih društvih, ki so bila: Danica na Dunaju, Zarja v Gradcu, Dan v Pragi. Kot visokošolci so marno gojili stik s srednješolci, za kar so skrbela poleg »Zore« privatna pisma. Imenovana akademična društva so imela poseben srednješolski odsek, ki je bil v živi zvezi z goriško srednješolsko organizacijo. Akademiki, ki so se vračali na božične, velikon. in poletne počitnice v domovini, niso pozabljali goriške organizacije, ampak so nastopali s predavanji aktualne vsebine v dijaški čitalnici. Ob takih prilikah ni manjkalo noben naš srednješolec v čitalnici.

Duša goriškega dijaškega gibanja je bil sobrat Ivan Rejec, pri katerem so mlada srca, idealov žejna, spoznavala resnico, navduševala se za krščansko življenje, kjer so mladi fantje pili ljubezni do ubogega slovenskega naroda. Rejec je bil, ki je upeljal mladino v krščansko filozofijo, askezo, znanstvo, literaturo — seznanil dijaštvo z Mahničem, Krekom, Ušeničnikom, Foesterjem, Mercierjem in neštetiimi velikimi duhovi. Dajal je dijakom v roke najboljše knjige svetovnega slovstva in najuglednejše revije iz slovanskega, germanskega in romanskega sveta. In pohajanje ter krokanje je ginilo, zakaj dijaštvo se je s študijem in praktičnim delom pripravljalo za življenje.

Iz te organizacije, ki ji je bil dal življenje pred menda 14 leti sobrat Rejec, je izšla cela vrsta akademično izobraženih mož z enotnim svetovnim nazorom, praktičnega krščanskega življenja. Vsi ti so bili enih načel, istih misli, pa tudi iste volje. En cilj so imeli pred seboj in do njega jih je vodila ista pot: Izobraževalna, gospodarska in politična organizacija vsega slovenskega naroda po načelu demokracije s ciljem, povzdigniti ga gmotno in moralno.

In to je bilo potrebno, ako so hoteli kaj res velikega ustvariti. Zora, Dom in Svet, Čas in drugi časopisi so pričeli njih dela. Iz dijaške organizacije je izšlo lepo število duhovnikov, ki so zanesli v pastirstvo življenje, polno iniciativ. In koliko zares katoliških laikov! Pravniki, filozofi in zdravniki so zasedli svoja prva mesta v zasebnih in javnih službah in vsepovsod se je jel čutiti njihov dobrodejni vpliv. Društva in zadruga so rastle ko gobe po dežju. In nedeljo za nedeljo so se razleteli ti idealni možje po deželi, kjer so drobili ljudstvu kruh prave izobrazbe v nešteti predavanjih. Vsi smo začutili novo življenje in smo bili prepričani, da smo stopili v boljši čas.

Pa prišla je svetovna vojna. Naša mladina je morala pod orožje. In koliko mladih mož, ki so bili poroki novega življenja našega naroda na Goriškem, je padlo v Galiciji, na Tirolskem in na Krasu. In sicer naši najboljši! Neizmerna žalost je tedaj legla v naša srca! Koliko nad je bilo strtih!

Vojna je ponehala, premirje se je sklenilo in upali smo nanovo, da se vzdignemo iz ruševin, kar nas je še ostalo, in da se zopet zberemo na delo. A zopet prevara, in kakšna! Prišla je povodenj z juga in pred njo so si mnogi rešili življenje z begom proti osrčju domovine; mnogi pa, ki so bili še na Ruskem in v Albaniji, se niso mogli ali se niso marali več vrniti med nas. Usoda je vse te obdržala v osvobojeni domovini in danes gledamo z bridkostjo tja, kjer zavzemajo prav odlična mesta v Belgradu, Ljubljani, in celo v Moskvi v politični in upravni službi, v javni in zasebni. Mi pa smo tod zapuščeni in gledamo le ruševine... Koliko gorje smo dočakali!

Pa pogledimo svoje vrste. Sami duhovniki! Nekaj malo izjem, sicer sami duhovniki. Svetna inteligenca nas ne razume, nima smisla za naše ideale. Saj je skoro vsa brez idealov, zato pa razcepljena. Kakšne vrednosti za narod so na pr. stotine tržaških izobražencev? Kakšne cilje imajo? Katere ideale? Molčimo o tem. Ko bi se vsaj oba najvažnejša stanova, učiteljski in naš, mogla najti v boju za iste ideale! Kako kmalu bi zopet vzklilo novo življenje in ne bilo bi se nam batl za obstanek našega naroda na zasedenem ozemlju. —

Ni dovolj, da pregledamo svoje vrste; treba tudi, da se ogledamo pobliže, kakšni smo. Povečini mučeniki. Večina je prišla potrta iz pregnanstva in begunstva, s front, iz ječ, uboga na duši in telesu. S pomanjkanjem vred občutimo vse gorje, ki je rodi sovraštvo. Polovica nas vseh je še vedno v ruševinah in kdo ve, kolike in kakšne preizkušnje nas še čakajo. Nekateri so v tem trpljenju podlegli in umrli. »Le Bog je plačnik za vse to mnogovrstno in brezkončno trpljenje. Naj žrtve mučnikov po zakonu občestva svetnikov padejo kot rodovitno seme v nesrečno zemljo domovine, in naj iz njega vzklije sreča potomcem.« (Rejec v I. številki Zbornika).

Taki smo sedaj. Udarci nas ubijajo, a ubili nas ne bodo! Iz ruševin, v katerih živimo, iz trpljenja, pod katerim se nam krivi hrbet in duša, gledamo gori? in naša srca se dvigajo kvišku in naše oči se obračajo k duhovnemu poletu in razmahu predvojnih let. Kako lepo je rekel Rejec v »Bratskem pozdravu«: Začetek in dovršitev naših moči je Kristus. H komu drugemu naj se obrnemo? Če kedaj, je danes vsakemu mislečemu človeku jasna vsa gola in prazna ničemirnost idealov

brez Kristusa. Takega uboštva nočemo ne zase, ne za svoj narod.

Novega poleta iščemo in najdemo v veri. Le potem bomo mogli ljudstvu kaj nuditi in dajati. Toda brez pomoči od strani katoliškega laikata ne bomo mnogo dosegli, pravi prijatelj dr. Slamič. Tega pa danes pogrešamo kot nikdar.

Sobratje, naša naloga je jasna. Nad tisoč dijakov zasedenega ozemlja je danes raztresenih to in onstran premirne črte. Ako se mi ne zavzame mo za dijake, se bodo sebično porazgubili in narod ne bo od njih nič imel, prav nič. Niso to prazne besede. Oko in srce nam to pravita in skušnja nas potrjuje v tem prepričanju.

Sobratje! Zavzemajmo se pridno za to razkropljeno dijaštvo. Občujmo z njim ustno in pisмено, vabimo ga k sebi in nudimo mu duševne hrane. Vnemajmo ga za naše ideale. Skrbimo, da pridejo našemu dijaštvu v roke primerne knjige. Žrtve so s tem združene, toda naše delo bo rodilo uspehe in sadove v tem in večnem življenju.

Sobratje! Naše ljudstvo, ki ga je zadela strašna nesreča, je na tleh. Ne zapustimo ga. Kedo od nas ne želi, da ta ubogi narod vstane? Zatorej na delo za vstajenje in pravi napredek našega ljudstva.

Italijanska duševnost.

V slovenskem delu Istre je župnija Korte, ki šteje okoli 1400 duš, in sicer so brez izjeme vsi prebivalci Slovenci. Italijanska oblast je zapodila domačega župnika sbr: Andreja Nartnika in za upravitelja je prišel vojaški kurat Giovanni Giuliano, ki je pastiroval v Kortah od 1. 1. 1919 do 31. 8. 1919. Ne meneč se za starodavne običaje, ne za cerkveno pravo je gospod Giuliano v tej kratki dobi odpravil slovenski jezik iz cerkve. Otroci niso smeli v šoli ne v cerkvi moliti Očenaša, niti Zdravamarije, niti Vere, ampak Padre nostro, Dio ti salví in Credo. Otroci so se morali učiti italijanskega katekizma in so smeli peti le laške posmi. Enega ključarjev, ki je gospoda opozoril, da je občina vendarle slovenska, je kratkomalo odstavljal. Kajpada je g. Giuliano pridigoval in oznanjal samo italijanski. Naš jezik in našo narodnost je iz dna duše sovražil. V cerkvi je mej pridigo parkrat poudaril: »V Italiji smo in ostanemo v Italiji. Vi ste Italijani, in Italijani ostanete. Averte capito?« Služabnica, ki je že pod gospodom Nartnikom vodila gospodinjstvo in je ostala še naprej v župnišču, je smela le laški govoriti; nele z g. Giulianijem, ampak z vsemi vaščani. To ji je delalo silne težave spričo dejstva, da je Štajerka in da ni nikdar govorila laškega jezika. Ko je nekoč čul g. Giuliano govoriti služabnico z neko vaščanko v slovenskem jeziku, se je nad njo silno zadril in ji je zabrusil: »Če Vas bom slišal še kdaj slovenski govoriti, Vas bom dal internirati«. Ko mu je služabnica s težavo povedala, da saj ve, da ne zna ne ona ne dotična vaščanka italijanski,

je odgovoril g. Giuliano: »Morate znati. Zdaj smo v Italiji.«

Ta gospod se je vrgel tudi na župni urad. Izginilo je vse, kar je bilo slovenskega. Na vrata omare je nabil tablico s »Tariffa ecclesiastica«, matične knjige je vse potujčil, na opravilniku je prečrtal napis »Opravljeni zapisnik« in je napisal »Protocollo«. Vse priimke je proti duhu cerkvenega zakona in protipostavno poitalijančil itd.

Še dalje je segalo njegovo sovraštvo do slovenskega jezika. Pribijem namreč, da so vsi ti podatki dejstva. Domači šolski voditelj Orel je umrl in pogreba spoštovanega pokojnika se je udeležilo velikansko število naroda od blizu in daleč. Sam gospod dekan je prišel pokopavat in asistiral sta g. Giuliano in neki sosedni župnik. In čujte, kaj se je zgodilo. Gospod Giuliano je prepovedal dekanu, mons. Škrbcu, moliti na grobu slovenski Oče naš in pevcem je zabranil slovensko žalostinko. Še dalje bi navajal, a pustimo to, ker se človeku kar gabi ta zbesneli, naravnost zverinski fanatizem. Njegov naslednik g. Pastorino je bil še hujši. Ne bi tega slučaja tu navedli, ko bi bil osamljen. Giuliano je pravi tip laškega duhovnika; ali pa so le take eksemplarje med nas poslali in so ostali vsi pravični doma.

V praznik Vseh svetnikov smo brali v hvalnicah: »Gospod nas je s krvjo odrešil iz vseh narodov in jezikov . . .«. In Davidov psalm pravi: »Sacerdotes tui induantur iustitiam«. Moj Bog, kako daleč smo se oddaljili od evangelija.

2. Po svetu.

Duhovska organizacija v Italiji.

Vlrg. Šček.

Zdi se mi nele koristno, marveč tudi potrebno, da po povratku iz Italije obvestim sobrate ob organizaciji italijanske duhovščine v kraljestvu.

V preteklosti. V posameznih škofijah obstajajo že leta in leta duhovska združenja, ki so si postavila najrazličnejše smotre, običajno pa imajo za namen tu obrambo členov, tam podpiranje obubožanih sobratov. Drugod so si društva ustanovila lasten dom s tremi nameni: nuditi prenočišče in hrano podeželskim duhovnikom, ki prihajajo v mesto po opravkih, sprejemati v oskrbo invalidne sobrate, hraniti mestne duhovnike, ki nimajo lastne ekonomije; tako v Veroni, v Bresci. Pomanjkljivost pri vsem tem pa je, da laški duhovniki ne poznajo sistematike v organizaciji. Vsaka škofija zase; tam vse, tu nič; brez zveze. Značilno je tudi za društva laških duhovnikov, da do pred par leti niso čutila potrebe po združitvi.

Novo življenje. Daljnovidni in požrtvovalni don Nazareno Orlandi, župnik v Sieni, je povabil 9. decembra 1916 več prijateljev na sestanek z namenom, da bi jih prepričal o potrebi združenja duhovščine celega kraljestva. In seme je rodilo sad. Sklenili so ustanoviti zvezo vseh laških duhovskih društev. Ker v Italiji ne uspejajo društva brez pokroviteljev, so si izbrali za protektorja in predsednika nove zveze kardinala Maffi, podpredsedniško mesto pa je prevzel sam don Orlandi, ki ima še danes to čast. Meseca majnika 1917 je bil program društva dovršen. Zvezo so krstili na ime: »Federazione tra le associazioni del Clero in Italia«. Don Orlando se je vrgel z vsemi močmi na delo propagande. Še titega leta je razposlal po Italiji 2000 pisem in kasneje je nastopil propagandno potovanje po vsem kraljestvu. Sv. oče je podaril v društvene namene 1000 lir v znak podpore in spodbude. Meseca decembra 1918 je začel don Orlandi izdajati vestnik duhovske zveze. Nad 1000 okrožnic je razposlal škofom in duhovnikom po kraljestvu in neštevilni časniki krščanske smeri so mu služili v propagandne svrhe. Toda uspehi niso bili primerni njegovemu trudu. Navzlic vsej reklamni in agitaciji je dosegel vestnik do naslednjega januarja 80, reci osemdeset naročnikov. In koliko je v Italiji duhovnikov? Samo 70 tisoč! Po osmih mesecih vestnika je poskočilo število naročnikov od 80 na 1000.

Naš Zbornik je imel prvi teden življenja blizu toliko naročnikov, kolikor je tu duhovnikov naše narodnosti.

Dne 7. in 8. oktobra 1919 so imeli italijanski sobratje kongres v Neapolju, katerega se je udeležilo 600 duhovnikov, zastopajočih 64 društev. Na kongresu je poročal don Orlandi, da je v državi 273 škofij in da živi društvo samo v 110 škofijah. Tedaj je bilo udeleženi v zvezi 8116 sobratov. Goreči don Orlandi je tožil o malem zani-manju za organizacijo. Dejal je: »Curiosa condiziona la nostra, di dovere, umili e meschini, andare ad offrire noi una difesa d'interessi, che infine non sono interessi nostri personali e per i quali abbiamo la coscienza di aver portato l'abnegazione, di aver fatto tutto il sacrificio di cui è capace questo povero cuore nostro«¹⁾. Bodril je sobrate na solidarnost in dejal je, da je dolžnost duhovnikov, da se organizirajo. Rekel je doslovno: »I sacerdoti hanno il dovere di stringersi attorno a questa nostra federazione; perchè è dovere usare i mezzi proprii che ogni secolo ci offre per il conseguimento d'un fine che è necessario raggiungere.« Očital je sobratom brezbriznost ter jim stavil za zgled težake, hišne vratarje in cestne pometalce, ki da so vsi organizirani.

Sobratje, pomislimo na moč, ki bi jo imela krepka organizacija 70 tisoč izobražencev ene mili, ene volje! In pri tem ne smemo pozabiti na dejstvo, da duhovnik ne predstavlja le sebe, svoje osebe, kakor se to godi pri drugih socialnih razredih; za duhovnikom stoji večja ali manjša masa ljudstva. In slednjič: ne gre tu samo za osebne in stanovske interese, ampak za vero.

Namen zveze. Izšla so pravila Zveze, iz katerih je posneti, da ima zveza dvojen namen: a) obrambo duhovniškega stanu na sploh in posameznikov posebej pred državo, pred javnimi upravami in sodišči ter tiskom; b) zboljšanje gmošnega položaja.²⁾

Društva, ki se hočejo pridružiti Zvezi, ostanejo povsem avtonomna, morajo pa izpolnovati poglobilne zahteve zveznih statutov ter plačeva-

¹⁾ Atti del congresso della Federazione tra le associazioni del clero in Italia. Siena 1919, str. 23.

²⁾ Statuto e regolamento della Federazione tra le associazioni etc. Siena 1920. Via Costone 1.

ti za vsakega člana letno 2 L., če hočejo biti deležni legalnega zastopstva, a samo 50 vinarjev, ako se tej pravici odrečejo.

Njihovo glasilo je zelo šibko (mesečno 8 strani) in se ne dá primerjati z našim Zbornikom.

Prvo leto je imela Zveza 18400 L dohodkov, stroškov pa 3800 lit.

Delovanje. Prvo leto je bil glavni namen in posel odbora društvena propaganda po vsej Italiji. Zvezi se morajo laški župniki zahvaliti, da je vlada zvišala letno kongruo od 800 na 1500 lir. Zveza je rešila iz ječe nekega nesrečnega sobrata in začela je celo vrsto akcij v prilog duhovščine.

Danes šteje Zveza okoli 12.000 pridruženih članov, a glasilo 2300 naročnikov. Želimo, da bi imel goreči don Nazareno Orlandi mnogo posnemalcev.

Prihodnjič bom sporoči o položaju italijanske duhovščine.

Na Laškem sem bil prisoten na sestanku, kjer se je definitivno sklenila ustanovitev duhovske zadruga za nabavo suknenega blaga. Centrala bo v Sieni, v Trstu podružnica. Deleži znašajo 25 lir. Zadruga bo, izključivši preprodajalce in druge posrednike, nakupovala blago naravnost v tovarnah in je bo oddajala članom

† Alberto Ardigo.

Meseca septembra je umrl v Padovi vseučiliški profesor, učenjak Roberto Ardigo, 92 let star mož. Končal je po samomoru, ki se mu ni posrečil, in umrl je šele nekaj mesecev kasneje. Ardigo je bil 40 let duhovnik, kanonik v Mantovi. Tedaj je apostaziral in odpadel od vere. Postal je profesor filozofije in zaslovel po vsaj Italiji in izven nje. Ardigo je bil skrajni pozitivist, materialist. Spisal je veliko število knjig, med njimi »La morale dei positivisti«. Bil je zagovornik nauka, da je svet samo fenomen. »Stari so menili, da bi nam znanost morala dati spoznanje stvari v njih bistvu in njih vzrokih. To je nam zgolj iluzija, zakaj mi vemo, da preko fenomenov ne moremo in naloga vede je, da dožene koeksistenco, nasledovanje in sličnosti pojavov.« (La psicologia come scienza positiva I, p. 63). Ardigo-tu je bilo krščanstvo le faza v kulturnem razvoju. On in moderni so se oprostili okovov krščanstva in njega predsodkov. Celo šolo si je privzgojil Ardigo. Med njegovimi zvestimi učenci je bil tudi A. Gemelli, ki pa je kasneje konvertiral, stopil v frančiškanski red in danes slovi kot velik mislec in učenjak, ki z lučjo krščanske resnice razsvetljuje temine modernih zmot. Drug Ardigotov učenec je bil Enrico Ferri, ki je ostal v zmoti in je strasten oznanovalec Svobodne misli na Laškem. Oba učenca sta po učenikovi smrti zapisala nekrologe: pater Gemelli v »Corriere d'Italia«, Ferri pa za komunistični dnevnik »Avanti«. Ferri pripoveduje, kako je pokojnik še kot profesor na gimnaziji razlagal nebivanje Boga, in nato trdi, da je Ardigo zapustil zgled, da je življenje vredno življenja.

Peter Gemelli opisuje, kako je mladina drla k odpadlemu duhovniku, da bi izvedela pri njem vso resnico; saj je upala, da ji Ardigo razloži vseмирje. Toda Ardigo je sejal nauk, ki je moral s mladih srcih pretrgati vse vezi s preteklostjo.

Gemelli, ki je zaman šel k bolniku, da bi ga spravil z Bogom, pravi, da je umirajoči Ardigo v uniformni kadenci vzklikal: »Che è la vita? che vale la vita?« (Kaj je življenje? Koliko je življenje vredno?).

In Ardigo je umrl brez Boga.

Pater Gemelli pravi, da nikdar ne pozabi trenutkov, kako je pokojnik mladino odtujeval Bogu, in pa trenutkov njegovega umiranja. Nato piše učeni pater:

»V teh dveh episodah je vsa njegova tragika, naša tragika, vseh onih, ki smo, njemu sledeč, izgubili vero, tragika cele generacije, ki je, verujoč in upajoč v materializem, gradila na njem novo moralo. Mislili smo, da smo doživeli odrešenje, pa smo čakali suženjstvo. Skušnja je dokazala varljivost te konstrukcije. Brez Boga svet nima pomena. In zato ponavljamo vsi za Ardigotom vprašanje: »Kaj je življenje? Čemu je življenje?« Kaj je vredno življenje, ako ga ne ogreva ideal, marveč je le fenomen, pojav?« In pater Gemelli sklepa: »Meni in mnogim je dal Gospod veliko milost: milost, da sem odprl oči nad praznoto z vso njeno grozo; da sem začutil potrebo po Njem, ki sam more biti izvor in namen našega življenja. Zakaj Gospod ni dal te milosti Ardigotu? Ali pa mu jo je dal v poslednjem trenutku in mi nismo bili deležni veselja nad povratkom zgubljenega brata? Uklonimo se pred skrivnosti polnimi božjimi poti in molimo.«

Kako globoke so besede sv. Tomaža Kempčana: »Quam multi pereunt per vanam scientiam saeculi...; et quia magis eligunt magni esse quam humiles, ideo evanescent in cogitationibus suis.«

Kako je bilo pri srcu Ardigotu, ko je v poslednjih letih dočakal konec slave svojih naukov?

Piscu teh vrstic je jezusovec pater Jakob Spiluttini in Benetek jamčil resničnost sledeče epizode. Pred par leti je brižni Ardigò, razkrivajoč svoje srce nekemu profesorju padovanske univerze, vzkliknil: »Non ho pace« (Niman miru). In kolega, veren kristjan, mu je rekel: »Ma professore ella sa quello che deve fare per aver pace« (Gospod profesor, vi veste, kaj vam je storiti, da

pridete do miru). In Ardigò mu je odgovoril: »I. o so, ma non ne ho il coraggio« (Vem a nimam poguma).

Ta epizoda nam razodeva dušno stanje nesrečnega filozofa. In v podobnem razpoloženju je po pričevanju njegovih domačih, živel Ardigò od prvega poskusa samomora do smrti.

V. S.

Vestnik „Zbora“.

† Anton Mahnič.

Kar smo dolgo pričakovali vdani v božjo voljo, se je zgodilo 14. decembra t. l.: v Zagrebu je po dolgem trpljenju izdahnul sveto dušo škof dr. Anton Mahnič. S to smrtjo je primorska naša domovina izgubila največjega sodobnega sina: velikega misleca, svetega moža, gorečega rodoljuba.

Jugoslovensko svečeništvo Primorja bi zamarilo bistveno dolžnost, ako bi se zdaj ne zaglobilo v zakadnico misli in dela velikega pokojnika. Skrbno se moramo namreč varovati, da se nam

po nestalnosti časa in razmer ne pretrga vsa kontinuiteta z narodnim in krščansko-prosvetnim delom minulih let. Najbolj izrazita osebnost nedavne naše minulosti pa je dr. Anton Mahnič kot pisatelj in cerkveni knez. Ker tekoči letnik »Zbornika« ne more več obseči zaokroženega gradiva o rajnikovem delu, ga moramo odložiti za bodoče zvezke.

Danes pa molimo k Bogu za dušo velikega dobrotnika našega — ali rajši priporočajmo sebe in narod priprošnji preminulega mučenika.

K prvi obletnici „Zbora“.

Ob koncu leta vsak skrbni gospodar skuša razgledati uspehe letnega dela. Nravni dobiček, ki ga je prineslo svečeništvu enoletno delo »Zbora«, sem označil v uvodniku.

Kaj pa sicer?

Dobro vem, da nas pritiska nepovoljni gtoni in negotovi pravni položaj. Sobratje! Kako zelo so v tem pogledu vezane moči malemu društvu, kakršno je naše! Kakšno misel v tem pogledu podaja tudi današnje poročilo Odseka za pravno varstvo in gmotne koristi. Toda eno stvar si drznem sobratom priporočiti zavoljo naše stanovske blaginje: ne bodimo tako tesnosrčni ali trmastí, da vlagamo že vnaprej »veto« zoper samo razpravo o tem, ali ne bi se kazalo osloniti ob stanovsko združenje sobratov v Italiji. Trdim, da sobratje, ki pridejo v stisko vsled našilja oblasti, so naravnost žrtve te izolacije naše, ker v tem položaju nikogar nimamo, ki bi se z močjo in ugledom zanje potegnili. Če drug ne, podpisani bom to stvar na prihodnji seji zopet sprožil. Vsaj v

mirno razpravo se moramo spustiti, da pretehtamo razloge za in proti.

Za naše cerkveno-pravne smotre je starešinstvo »Zbora« vse leto jako delalo, a ne gre, da bi o predmetu v listu razpravljali. Ideje niso zaspane.

Še par misli želim tukaj priobčiti.

Prvo je zastran Sv. gore. Sobratje! Gorški vladika se je skupno s frančiškansko provinco močno zavzel za obnovev svetišča. Naša stvar in naroda je, da ne obtiči. Naj mi bo dovoljeno opomniti besed, ki sem jih v začetku o molitvi izrekel. Kako rad se je pred vojno narod zbiral pri svetogorski Materi božji! Tudi zdaj večina radi darujejo za Sv. goro, da se le reč po občini nekoliko zorganizira. Sobratje, storimo radi, kar mogoče, da obnovimo svetogorsko svetišče!

Prav posebno hvalevredno so nekateri sobratje začeli z ljudskimi misijoni. Posnemajmo jih! Na Gradu pri Mirnu je v hiši misijonar-

jev doslej sicer en sam č. gospod na razpolago, a upati je, da bo v kratkem mogoče imeti dva misijonarja. Naj bi torej konference po vseh krajih vzele v pretrës deželó po okoliših, da jo sčasoma preprežejo z misijoni. Ta bo eden najuspešnejših potov za obnovitev naroda.

Ob misijonih naj bi morda sobratje upoštevali, če ne bi kazalo kot poseben misijonski sad

vpeljati posvečevanje družin prsv. Sicuti, o čemer je tekoči Zbornik ponovno razpravljaj.

Zaupajmo, da se bodo v bodočem letu splošne razmere varnosti in reda v deželi izboljšale, kar bo tudi »Zboru« bistveno olajšalo delo. Potem bo mogoče sklicati toli potrebno sobranje.

Odseki.

Odsek za pravno varstvo in gmotne zadeve.

Izkušnja minulega leta nas je poučila, da bo moral »Zbor« proti dogovorjeni odškodnini poiskati večšega duhovnika, ki ima kot upokojenec več časa, da vzame v roke naše gmotne in pravne stvari. Imamo sposobnega moža med sabo in prvi koraki v ta namen so že storjeni.

Obenem je tudi vse vpeljano, da se v okvirju »Zbora« ustanovi za druga, ki bi sobratom nabavljala obleko in podobne potrebščine kar možno po originalnih tvorniških cenah. Čim bodo še objavljene nekatere nujne formalnosti, boste sobratje po dnevnem časopisju ali v prihodnjem »Zborniku« povabljeni, da vplačate deleže, kateri boste hoteli zadrugo rabiti.

Na tem mestu starešinstvo še vabi k najemanju deležev za zadružno svečarno; deleži so po 200 lir. Naročniki deležev bodo prejeli pravila zadruge, čim bodo potrjena.

Preganjani duhovniki kanalske doline.

Ta dolina spada v celovško škofijo, a je v zasedenem ozemlju.)

1. Pater Benjamin Petrič. Župnija Zabnice. Priporočal je slov. Družbo sv. Mohorja in nemško sv. Jožefa. Karabinerji so ga izgnali 15. 2. 1919.

2. Josip Kukačka. Župnija Ukve. Internirali so ga zaradi »sumnje«, da je na zvoniku signaliziral Italijanom. Po šesttedenskem zaporu so ga brez zaslišanja in brez obravnave izpustili. Ukve so bile evakuirane 1915. Ko so se begunci

1918 jeli vračati, sta vlada in škofijstvo prepovedala župniku vrnitev in je moral resignirati. Bil je v pasu A.

3. Frančišek Holec je župnikoval v Naborjetu. Moral je resignirati. Žavel je v pasu A.

4. Pater Juvenal Pichler je bival v Zabnici, a je upravljal župnijo Ovčja vas. Je bil izgnan. Ni se vrnil.

5. Jakob Kalan, župnik na Vratih. Bil je v Sardiniji interniran 1919. Vrnil se je v župnjo. Prosil je vlado, da mu naknadno izplača zaostalo kongruo za čas petmesečne internacije. Dobil je dopis od civ. komisarijata v Trbižu z dne 24. 7. 1920, v katerem je napisano, da po odloku generalnega civ. komisarijata v Trstu »che per il tempo per il quale Lei era internato non Le spettano gli emolumenti perchè in seguito all'internamento Ella non prestava servizio.« Za čas od 15. majnika do 30. novembra 1919 še ni prej kongruo. Ti zastanki znašajo 1756 lir 30 vin.

Zapuščen in pozabljen sobrat.

Iz Kanalske doline prideš čez Trbiž v eni uri v Belo peč, ki slovi zastran znamenitih jezer pod Mangartom. Bela peč je edina gorenjska župnija, ki je prideljena Italiji. Župnikuje, oziroma patriarhuje naš rojak France Zajec. Nobene zveze nima z ljubljanskim škofijstvom, ki mu je izročilo vso moč in oblast in spiritualibus. Ta naš sobrat je bil interniran v Sardiniji od 24. majnika do 1. decembra 1919. Od 1. januarja 1919 pa do danes mu vlada ni izplačala kongruo.

Obvestilo. Zaradi preselitve iz Sempolaja v Vrtojbo sem oddal blagajniške posle »Zbora svečnikov sv. Pavla« in upravo »Zbornika« preč. g. Josipu Vodopivcu, župniku v Nabrežini, kamor naj se odslej pošiljajo vsi denarni prispev-

ki in reklamacije. — Pozdrav in zahvala za zupanje. — Srečnejše novo leto kot preteklo želi vsem sobratom Frančišek Švara, vikar v Vrtojbi.

Odsek za narodno in socialno politiko.

Odsek je vplival na zveze naših zadrug v smeri, da bi se spojile v eno osrednjo zvezo, ki bi imela v središčih večjih okolišev (Gorici, Pazinu) toliko sredstev in aparata, kolikor bi trebalo za uspešno strežbo zadrug, ki so vajene mnogo opraviti tudi z osebnim stikom, ali kar položaj zahteva razdeljenega dela. Koliko od vsega aparata bi se koristno centraliziralo, koliko pa naj bi ostalo pridržano dosedanjim središčem, bo treba

posebe proučiti, a marsikaj bo ugotovila šele skušnja.

Odsek je dal v tisk »Pravila kmetskih in delavskih zvez« s pridejanim jednatim socialno-političnim programom. Čim bo tisk gotov, se bodo konferencam odposlali potrebni izvodi z navodilom, kako vložiti na oblast prošnjo za priznanje.

Načelnik odseka ponavlja na zadruge prošnjo za bilance itd., kakor zadnjič.

Odsek za šolstvo.

Gen. civ. komisariat v Trstu je z odlokom: števil. 311-8492 dovolil, da se sme pouk verstva uvrstiti tudi med druge šolske ure, dočim mu je po prejšnjih naredbah bilo odkazano mesto le raven urnika t. j. pred ali po obligatnem pouku. Odlok pa izrecno omejuje, da se naj sestavi urnik dogovorno s šolskim vodstvom. V kolikor smo se mogli informirati na okr. šolskem svetu v Gorici, je odlok tako umevati: Vodstvo se ne more ustavljati uvrstitvi veronauka med druge učne predmete in ure, vendar pa ne more tudi veroučitelj kar poljubno in samovoljno izbirati svojih ur. Upoštevajo naj se razmere in potrebe in tako naj se skuša doseči sporazum! Šolske oblasti celo želé takega sporazuma in znani so slučaji, kjer je okrajni šolski svet v spornih točkah uplival na šolske voditelje, naj ugodijo upravičenim in utemeljenim željam posameznih katehetov. Splošno normo pa je v tem oziru težko postaviti, ker niso razmere skoro v dveh duhovnijah enake. Je mnogo odvisno od tega, ali je šola pri fari ali v podružnici, v majhni ali veliki duhovniji, pa zopet tudi od tega, ali ima učiteljstvo svoje stanovanje in natura ali vsaj tik šole ali pa proč od šole. Ker ni veronauk več obvezen predmet, ga učni načrti za posamezne kategorije šol ne vpoštevajo — pač pa predpisujejo učiteljstvu določeno število ur, ki jih morajo izpolniti. Le načrt za štiri-razredne šole vpoštevava že tudi verstvo. Iz nave-

denega je torej jasno, da je res v interesu obeh, tako učitelja kakor kateheta, da se določi urnik po medsebojnem dogovoru.

Kolikor vemo, se je to po večini tudi že zgodilo. Kjer pa se še ni in ima katehet svoje specialne razloge proti šolskemu vodstvu, naj zadevo, podprto z dokazi in argumenti, naznani okr. šolskemu svetu! Ako so razlogi res stvarni in tehtni, bo okr. šolski svet vselej ukrenil, da bo prošnji ugodeno.

Toliko v pojasnilo in navodilo. — Člane odseka prosimo za poročila, kako je v njih okraju v tej zadevi?

Notice v »Edinosti« št. 216, da je namreč času primerno, ako ni veronauk več obvezen predmet in ni učiteljstvo več dolžno nadzorovati otrok pri verskih vajah, ni napisal šolski odsek in je tudi ne odobruje.

Konferenca za idrijsko dekanijo je imenovala v šolski odsek sobr. Fr. Oswalda, kateheta v Idriji. —

Skupna seja odseka bo v drugi polovici meseca januarja 1921 v Gorici. — Dan in dnevni red bo pravočasno naznanjen. Priporočamo se za eventualne nasvete. — Člane odseka pa prosimo, da pripravijo poročila o šolskih zadevah lastnega okoliša. Seznaniti se bo treba z italijanskim šolskim zakonom; določiti normo za enotno ureditev verskih vaj in drugo.

Odsek za kulturno iniciativo.

Znamenito prosvetno delo je storilo K. T. D. v Gorici, ko je prevzelo gmotno skrb za »Mladiko« ter je najelo strokovnega urednika v osebi priznanega slovstvenika Franceta Bevka. Umejno ceniti žrtve, ki si jih je K. T. D. naložilo,

in skušajmo pridobiti »Mladiki« naročnikov. Dasi list ne bo več posebe prinašal nabožnega gradiva, kakor doslej, vendar bo gojil odločno krščanske ideale narodnega in socialnega življenja. Kakor doslej prosi tudi zanaprej vesti o vseh zanimljivih pojavih prosvetnega

življenja v narodu, tako da bo tudi v tem pogledu zvesto in čim popolnejšo sliko te jugoslovanske dežele.

Za negovanje nabožnosti pa se zopet oklenimo »Bogoljuba«, ki je bil že pred vojsko tako zelo razširjen med ljudstvom. Njegovih vrlin bi v naših razmerah ne mogli doseči. Naročila na »Bogoljuba« sprejema Kat. tiskovno dru-

štvo v Gorici (Via Carducci 2) za tri lire na leto. — A da bo list našim ljudem domač kakor nekdanj, dopisujemo mu o vseh zajemljivostih verskega življenja med nami. Dopisovanje iz naše dežele, »Bogoljuba« namenjeno, bo zbiral in urejeno naprej oddajal č. g. Josip Godnič, župnik v Dornbergu. Nanj je dopise naslovljati.

Pro domo sua.

Sobratje! H koncu mora »Zbor« naložiti tudi denarno breme, sicer ne bo mogel nadaljevati dela, ki ga je začel. Ako hočemo naprej priti na potu k postavljenim smotrom, moramo vzdrževati enega prostega duhovnika, moramo dati nekaj sredstev Odseku za pravno varstvo in gmotne zadeve in moramo zalagati »Zbornik«. Nekaj sredstev pa mora še ostati za nujne izdatke bodisi v podporo izredno prizadetim sobratom, bodisi za nepreračunjene stroške, ki bi jih moral »Zbor« prevzeti. Sobratje ste že lani med letom radi vnovič prispevali za društvo, ko so nastale nove potrebe. Zato starešinstvo — v svesti si

večjih namenov in načrtov v blaginjo svečeništva — z zaupanjem stopa pred sobrate s prošnjo, naj v novem letu vsak prispeva za vse stroške petdeset lir. Ob naših pičlih dohodkih je res da ta znesek precejšen, a starešinstvo se bo vestno žrtvovalo, da bo sè sredstvi, ki mu jih naklonite, kar največ mogoče storilo za idealne in gmotne koristi svečeništva. — Konference naj pobere prispevke od sobratov, ki morejo odplačati tudi v dveh obrokih. — Denar se pošilja na naslov: Jožef Vodopivec, kuřat — Nabrežina.

Poročila s konferenc.

Sestanki Zajednice prsv. Srca Jezus. za črniški dekanat se skoro redno vrše vsak mesec. Duhovne nagovore je prevzel sbr. pater Celestin Lojk O. C., ker se je sbr. Josip Godnič iz Dornberga pridružil novi v Gorici zasnovani zajednici. Pri tej priložnosti zahvaljuje črniška zajednica sbr. Godniča za vso vrsto lepih duhovnih nagovorov, s katerimi jo je spodbujal in so bili večinoma priobčeni v »Zborniku«.

Na zadnjem sestanku zajednice v Sv. Križu je po nagovoru sbr. patra Cel. Lojka govoril sbr. Savo Zoro tem, kako so razdeljene pravice do šole in šolske vzgoje med stariše, cerkev in državo. Želeti bi bilo, da predavatelj zajemljivo snov formalno izdelano priobči v »Zborniku«. — Nato je sbr. Alfons Brbuč govoril »o modernem družinskem problemu«. Razprava je natisnena v pričujočem zvezku in zasluži pozornost.

Tudi poročila načelnikov odseka za šolstvo in tistega za narodno in socialno politiko so podana v tej številki.

Konferenca za svetogorsko pogorje VII.

v Gor. Tribuši 13. sept. 1920.

Iz dnevnega reda: Predsednik in tajnik sta voščila škofu Mahničju k 70-letnici. — Sbr. Močnik

je govoril o pripravi na sv. mašo. Poudarja posebne rubrike, omenja sakrilegično maševanje, opozarja na popolni kes in silentium pred in po maši v zakristiji. Sbr. Filipiču se zdijo prav važne besede »judica me« — in »laetificat juventutem meam«. — Iz poročil odsekov: Izreče se pripravljalnemu odseku za katehetski sestanek graja, ker se ni objavilo vabilo v stanovskem listu in o pravem času. Veliko sobratov bi lahko še došlo. Temata naj se napovedo v naprej, da ne pridejo sobratje ne pripravljeni. — Našemu sobratu g. dekanu Rejcu v Solkanu je požar po hudobni roki vničil celo gospodarsko poslopje. Priskočimo mu na pomoč s prispevki, katere izroči sbr. Filipič. Pozivljamo tudi druge sobrate, katerim je božja previdnost podelila boljše blagostanje, da pomorejo sobratom posebno v naturalijah. — »Folium eccl.« priobčuje dolge uradne dopise v italijanščini, katere večina duhovnikov ne razume. Da se je prej priobčevalo v nemščini, ni izgovor. Duhovniki so znali vsi nemški. Naj se torej piše italijanski in slovenski, ali pa vse latinsko. — Med sobrati konference mora biti enak štolni red. O tem na prih. konferenci, ki bo v Grgarju 11. nov. t. l. — Tajnik.

Zbor svečeničkov v dekanlji Postojna. Duhovniki dek. Postojna smo pristopili k Zboru sveče-

nikov sv. Pavla. Vseh članov je 12. Posameznim odsekom so bili izvoljeni sledeči člani:

poverjenik za našo dekanijo: Luka Smolnikar, kurat v Št. Petru;

za pravno varstvo in gmotne zadeve duhovnikov: Jožef Laznik, prodekan in konsist. svetnik, župnik v Slavini;

za šolstvo: Andrej Ažman, katehet v Postojni;

za nar. in soc. politiko: Janez Rihar, župnik v Senožečah;

za kulturno iniciativo: Srečko Gregorec, kaplan v Senožečah;

tajnik konference: Kramarič Janko, kaplan v Slavini.

Konferenca (III.) Zaj. presv. S. J. za dekanat

tolmin. in kanal. pri Sv. Luciji ob Soči 22. sept.

Navzočih 15 sobratov. — Sobr. spiritual Iv. Kokošar spominja pogostih napak, kakor so nespodobno obnašanje v cerkvi, brezpotrebno govorjenje v zakristiji, malomarno izgovarjanje molitev, nemarno petje, nespoštovanje rubrik in podobne.

— Sobr. Pirc referira o presv. Evharistiji in duhovniku. Posebno povdarja, da je ravno presv. Evharistija največja opora krepostnemu življenju, naš najdražji živi zaklad, katerega čuvar je ravno duhovnik. Sv. Evh. je vir moči in milosti vernikom in duhovniku. Evharistični Jezus je vzgojitelj in voditelj narodov. Zato skrbimo za evharistično vzgojo vernikov, posebno otrok. Vpelje naj se povsod češčenje presv. S. J. in izvrši posvečenje družin presv. S. J.

Praktični sklepi: vsak član adoriraj večkrat pred tabernaklom; veliko pridig naj bo evharističnih.

Predlogi: Želi se, naj bi Zbornik prinašal skice pridig; župni uradi naj se več ne titulirajo s »prečastitimi«, temveč kar »Župni urad v . . .«

Pretrkala so se pravila »Kmetiške zveze«. Namesto monsg. Iv. Rojca bo nadalje rektor Zajednice in konf. sobr. dekan Anton Berlot in njegov namestnik žup. Iv. Kovačič.

Prihodnja konf. bo pri Sv. Luciji 17. nov.

Sestanek duhovščine **vipavske dekanije** se je vršil dne 23. sept. v Vipavi. Rešili smo več važnih tekočih vprašanj in obnovili »Sodalitas Ss. Cordis Jesu«. Dosedanji predsednik g. dekan A. Lavrič je želel vsled bolehnosti odložiti svoje mesto. Soglasno so bili izvoljeni:

Gustav Koller, župnik v Podragi, predsednikom,

Alojziji Kralj, župnik na Gočah, tajnikom,

Ivan Debevec, župnik v Budanjah, spiritualom, in

delegatom dr. sv. Pavla Alojzija Pavlin, kaplan v Vipavi.

Prihodnja konferenca bo 20. okt. v Budanjah.

Konferenca Sodalitatis za Jelšanski dekanat se je vršila v Hrušici 29. sept. 1920. Poročal je

sbr. Al. Kraševac o predloženem načrtu pravil za

Kmetijske zveze. Zahtevalo se je poleg manjših popravkov, naj se izloči politični značaj teh zvez,

da se ne onemogoči odobritev po zasedbeni oblasti. Načrt, popravljen v smislu konfer. sklepov, se je odposlal sbr. dek. Novaku v Črniče.

Glede skupnih duhovnih vaj za škofijsko duhovščino se je izrazila nezadovoljnost z latinščino, ki naj bi se z njo slovenski gospodje mučili na stara leta, dočim so se za manjšino duhovščine preskrbela predavanja v materinem jeziku.

Prih. konf. bo v Podgrajah 21. oktobra.

Op. ured.: »Kmetijske zveze« so bile bistveno zamišljene tudi kot politične organizacije našega kmetijskega ljudstva. Ali bo kazalo izločati politični značaj?

Konferenca za cerkljanski dekanat v Otaležu

10. oktobra 1920.

Sobr. spiritual je govoril o božjih čednostih, in sicer danes o čednosti vere. Razmišljal je, v koliko se uresničuje današnje dni izrek: Religio depopulata. Živa vera je iz nešteto src izginila. Kje naj išče duhovnik pomoči, da poživi vero najprej v svojem, potem pa tudi v srcih vernikov? — V askezi! Študij, molitev, premišljevanje, pobožno čtivo, to je posebno danes duhovniku najvse potrebno. Zlasti je priporočal čitanje sv. pisma in pa študij eksegetičnih del k sv. pismu.

Nato je govoril sobr. Mozetič: Kako naj bi se izvedla kulturna in gospodarska organizacija naše dekanije?

Pri debati se je referentu priporočilo, naj svoj elaborat objavi v listih, da bodo tudi drugi o tem razmišljali in svoje mnenje povedali.

Pri slučajnostih se je zopet razpravljalo o Kmetijski zvezi.

Prihodnja konferenca bo 9. XII. 1920 v Cerknem. Ob tej priliki se konferenca posveti presv. Srcu Jez. Sobr. spiritualu se naroči, naj ima temu primeren nagovor.

Prošnja.

Čč. sobratom, posebno onim iz Ljubljanske škofije priklopljenim Italiji, ni od daleč znano, kako siromaške in uboge so neke cerkve v tužni Istri. Prečastiti sobratje so v imenu božjem naprošeni, naj pregledajo pri svojih cerkvah, ki so bogate, kar lahko odstopijo, bodisi plašče, plujal bel ali črn, svečnike itd. najubožnejši župni cerkvi na Tinjanu pri Koprju. Menda tudi kak star harmonij bi se dobil. Tukašna župna cerkev nima ni orgel ni harmonija niti prižnice. — Blagohotni darovi, tudi najmanjši, bodo hvaležno sprejeti. Pokažimo, da smo pravi krščanski kat. sobratje in pomagajmo v potrebi eden drugemu ne samo v navdušenem govoru, temveč v dejanju.

Župni urad sv. Mihaela nadang.,

Tinjan, 19. novembra, 1920.

**Poročilo o koni. »Zajednice presv. Srca Jezusa«
vipavske dekanije**

v Budanjah, dne 20. oktobra 1920.

VSPORED:

1. Razgovor o načrtu staroste dekana Valentinčiča glede preuredbe štolnine in pristojbin.
2. Referat sbr. duh. voditelja.
3. Slučajnosti.

Ad 1.) V razgovor posežejo vsi navzoči. Sbr. Maierhofer je izdelal referat pismeno, kjer dokazuje, da ima vsak človek po naravnem pravu pravico do stanu primernih dohodkov. Pri duhovniku pride v poštev pa še lex divina: Kdor altarcu služi, naj tudi od altarcu živi. Duhovnik ima svoje dohodke iz plače in štolnine ter pristojbin. Ker pa je vsled vojne nastala strašna draginja in znane desolatne valutne razmere, je treba v najkrajšem času doseči: 1. Zvišanje kongruue ali vsaj doseči izdatne draginjske doklade in 2. draginji primerno določiti štolnino in pristojbine. Stavi resolucijo: Z ozirom na povsem nezadostno plačo duhovnikov na zasedenem ozemlju pozivljajo v Budanjah 20. 10. 1920. na konf. »Sodal.« zbrani duhovniki vip. dekanije, da Zbor sv. Pavla takoj stori vse korake, da dobi duhovščina za prvo pomoč, dokler se ne uredi plače, času primerno, vsaj 75% draginjsko doklado začevši s 1. 11. 1918. — Sprejeta soglasno. Sbr. dekan Lavrič: Krajevne razmere glede štolnine so različne. Kolikor večje takse bomo nastavili, toliko manj dobimo kongruue, ker se morajo štolni dohodki priznati v fasiji. Potem si nismo nič na boljšem. Stvar je treba tako urediti, da fasija ne bo trpela. Predlaga I. Povišek se ne sme šteti v kongruuo. II. Temeljne v kraju običajne štolnine in pristojbine naj ostanejo. Ker pa je nastala splošna draginja in so se tudi vse pisarniške potrebščine — tiskovine, drva, petrolej itd. — silno podražile — od nikjer pa ni za to pokritja, naj se v pokritje teh stroškov dovoli 100% povišek k štolnini in pristojbinam.

Za organista in cerkvenika naj bi se štolnina zvišala za 600%. — Formalno naj se tako uredi: Vsak župnik naj izdela seznam lokalne štolnine in pristojbin, katerega pošlje dekanijemskemu uradu. Ta pošlje sezname v potrdilo ordinariatu, ki jih pošlje tudi še v potrdilo gubernoratu. Tako potrjeni štolni red naj se obesi v župni pisarni in zakristiji. — Sprejeto soglasno. — Konferenca je izrekla željo, naj bi se tudi druge konference odločile za ta načrt sbr. dekana Lavriča. —

Ad 2.) Sbr. duh. voditelj Debevec tolmači pravila »Sodalitatis« ter pozivlja, da se točno izvršujejo.

Ad 3.) Priglase se novi člani »Sodal.«

**Konferenca Zajednice prev. Srca Jezusa
v Branici, dne 15. novembra 1920.**

I. Po molitvi in pozdravu da sbr. predsednik besedo sbr. Leopoldu Štubelju, ki prečita čla-

borat o obiskovanju sv. Rešnjega Telesa. — Zajedniške konference imajo namen gojiti med sobratu češčenje presv. S. J. in nam nalagajo dolžnost, obiskovati sv. R. T. Priporoča sobratom, da se vpišejo v Associatio Sacerdotum Adoratorum, ali če so že vpisani, da naznanijo številko pooblaščenemu duhovniku za našo nadškofijo.

Vemo, da ta dolžnost ne izhaja iz kake zapovedi, ampak je dolžnost ljubezni: 1. do Jezusa v najsvetejšem Zakramentu, 2. do samega sebe, 3. do bližnjega, zlasti do nam izročenege ljudstva.

ad 2. Za premišljevanje pred Najsvetejšim priporoča knjigo »Tessier, Handbuch der Anbetung des heiligsten Altarsacramentes, Verlag des Emmanuel, Schann Lichtenstein.

ad 3. Nam izročeno ljudstvo pričakuje od nas, da molimo za nje ne samo kadar nam naroči in plača, ampak tudi iz ljubezni. Dolžan je duhovnik moliti, da si izprosi blagoslova pri vseh svojih dušnopastirskih opravilih — in to doseže zlasti s tedensko adoracijo Najsvetejšega.

Te tri dolžnosti ljubezni ima sicer vsak duhovnik, vendar duhovnik vpisan v družbo častilcev jih bo laže izpolnoval podpiran po molitvi nad 60.000 duhovnikov vpisanih v to družbo.

Sbr. predsednik je priporočil sobratom družbo častilcev; vsak naj se sam priglasil, ne po dekanijemskemu uradu, pri sbr. Ivanu Krenu v Gorici.

Pri debati se je pokazalo, da je več duhovnikov častilcev proti temu, da bi bili priklopljeni turinski družbi duhovnikov častilcev, ker opažajo, da izrabljajo Lahit tudi popolnoma verske zadeve v politične namene, zato predlagajo, naj bi vis. č. ordinariat sporazumno z družbo častilcev v Bozenu za vse slovanske duhovnike novih ital. pokrajin nastavljal jugoslovenskega duhovnika kot voditelja — n. pr. čkg. Andreja Furlana v Križu pri Trstu, ali pa kakega slovenskega duhovnika goriške nadškofije.

II. Praktična kateheza o izvirnem grehu in obljubi Odrašenika.

Katehizira sbr. Maierhofer po hevristični metodi. Nastop je bil prav dober. Vprašanja katehetova zelo primerna in odgovori dobri. Praktični sklep kateheze: obuditi v otrokih hvaležnost in ljubezen do Boga, ki nam je dal Odrašenika, in do včlovečenega Sina božjega samega.

Pogreška pri katehezi: pomanjkanje podavanja. Katehet je učil skoro samo z vprašanji in odgovori, katere je moral večkrat sam podati, ko niso vedeli otroci, kaj bi odgovorili. Odgovore katehetove so ponovili. Neobhodno je potrebno kratko podavanje, da otroci laže odgovarjajo.

III. O potrebi zadružništva prebere elaborat sbr. Karel Oblak. Priobčen je v Zborniku.

IV. Pri slučajnostih smo obravnavali nekatere praktične zadeve o delovanju Zbora svečnikov sv. Pavla.

